

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет фінансовий
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: Управління оборотними активами підприємства та
напрямки підвищення ефективності їх використання в умовах воєнного
стану

Виконав: здобувач освіти групи ФК23-2м
спеціальність 072«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Соболь Вікторія Володимирівна

(прізвище, ім'я та по-батькові)

Керівник к. е. н., доц., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Григораш О.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент ТОВ «НАТУРПРО»

(місце роботи)

директор

(посада)

Назаренко О.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Дніпро – 2025

АНОТАЦІЯ

Соболь В.В. Управління оборотними активами підприємства та напрямки підвищення ефективності їх використання в умовах воєнного стану.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

У роботі розглянуто сутність управління оборотними активами підприємства та визначено напрямки підвищення ефективності їх використання в умовах воєнного стану на прикладі ТОВ «Натурпро».

Практичне значення отриманих результатів полягає у виявленні недоліків в системі управління оборотними активами підприємства ТОВ «Натурпро», побудові економетричної моделі ефективності управління оборотними активами, розробкою заходів удосконалення управління оборотними активами та розрахунком економічності від впровадження запропонованих заходів.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 64 сторінках, містить 13 таблиць, 13 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел включає 45 найменувань.

Ключові слова: оборотні активи, управління, факторинг, ОВДП, фінансовий стан, ліквідність, капітал.

Список публікацій здобувача: Соболь. В.В. Методи управління запасами на підприємстві / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд» (08 листопада 2024 р.). Д. : УМСФ, 2024.

ANNOTATION

Sobol V. V. Management of current assets of the enterprise and measures of improving efficiency of their use under conditions of martial law

Qualification thesis for a master's degree in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». – University of Customs and Finance, Dnipro, 2025.

The practical value of the obtained results is to identify weaknesses in the system of current assets management of the “Naturpro” LLC, to develop an econometric model of efficiency of current assets management, to develop measures to improve the management of current assets and to calculate the economic efficiency of the proposed measures.

The master’s qualification thesis consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources, appendices, presented on 64 pages, contains 13 tables, 13 figures, 1 appendix. The list of used sources includes 38 titles.

Keywords: current assets, management, factoring, domestic state loan bonds, financial condition, liquidity, capital.

Sobol V. V. Methods of inventory management at the enterprise / International scientific and practical conference «Economic-legal and management-technological dimensions of today: youth perspective» (November 08, 2024), Dnipro, UCF.

ЗМІСТ

ВСТУП	4	
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1	Поняття, склад і структура оборотних активів	7
1.2	Джерела формування оборотного капіталу	13
1.3	Показники ефективності використання оборотного капіталу	17
РОЗДІЛ 2	АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «НАТУРПРО»	23
2.1	Організаційно-економічна характеристика ТОВ «НАТУРПРО»	23
2.2	Аналіз фінансового стану ТОВ «НАТУРПРО»	30
2.3	Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства	40
РОЗДІЛ 3	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	48
3.1	Напрями удосконалення управління оборотними активами	48
3.2	Розрахунок економічного ефекту від впровадження запропонованих заходів	55
ВИСНОВКИ	61	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65	
ДОДАТКИ	70	

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасного бізнес-середовища тема оборотного капіталу підприємства та підвищення ефективності виробництва набуває особливої актуальності і значущості. Оборотний капітал визначається як сукупність грошових та матеріальних ресурсів, які підприємство вкладає у виробничий процес і обертає для забезпечення неперервного циклу виробництва. Збалансований оборотний капітал є ключовим фактором для забезпечення стійкості фінансового стану підприємства та його здатності ефективно конкурувати на ринку. Ефективне використання ресурсів, оптимізація трудових процесів, впровадження новітніх технологій та стандартів якості стають визначальними аспектами у забезпеченні конкурентоспроможності.

Оборотний капітал є ключовим фактором, що визначає темпи розвитку суб'єктів господарювання та має вирішальний вплив на формування витрат на виробництво продукції чи надання послуг. Ця обставина визначає його значущість як необхідну умову для ефективного функціонування підприємства на ринкових умовах. Правильно збалансований обсяг і раціональна структура оборотного капіталу є ключовими для підвищення загальної ефективності господарювання, щоб успішно пристосовуватися до зовнішніх викликів і забезпечувати стабільний розвиток в умовах війни.

Це обумовило вибір теми дослідження та його мету.

Вивчення особливостей оборотного капіталу підприємства дозволить ретельніше розкрити внутрішні механізми його функціонування у повсякденній діяльності підприємства. Такий аналіз сприятиме визначенню принципів циклічного обігу, а також встановленню пріоритетних джерел формування та раціонального використання оборотного капіталу.

Управління оборотним капіталом підприємств досліджували такі науковці: Алексєєв І. В., Бондарчук Н. В., Вербицька В. І., Ганін В. І., Демченко Т. А., Дехтяр Н. А., Єршова Н. Ю., Загоруйко С. В., Зардова Я. В., Купріна Н. М. та інші. Незважаючи на значну кількість досліджень в даній області, особливості

управління оборотними активами підприємства в умовах воєнного стану не були в достатній мірі розглянуті науковцями.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці напрямів підвищення ефективності використання оборотних активів ТОВ «Натурпро» в умовах воєнного стану.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань:

- визначити поняття, склад і структуру оборотних активів;
- дослідити джерела формування оборотного капіталу;
- охарактеризувати показники ефективності використання оборотного капіталу;
- навести організаційно-економічну характеристику ТОВ «НАТУРПРО»;
- провести аналіз фінансового стану ТОВ «НАТУРПРО»;
- проаналізувати ефективність використання оборотних активів підприємства;
- запропонувати напрями удосконалення управління оборотними активами;
- здійснити розрахунок економічного ефекту від впровадження запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал підприємства ТОВ «НАТУРПРО» в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є механізм управління оборотним капіталом ТОВ «НАТУРПРО»

Методи дослідження. Для уточнення та розкриття поняття «оборотний капітал» та визначення його впливу на діяльність підприємства використовувалися діалектичний метод пізнання, наукові методи абстракції, індукції та дедукції. Аналіз формування та використання оборотного капіталу на підприємстві проводився за допомогою методів статистичного порівняння, групування та зіставлення фактичних даних звітних і попередніх років. Для наукового обґрунтування економічного змісту та розробки моделі оптимізації джерел фінансування оборотного капіталу підприємства застосовувалось економіко-

математичне моделювання. Крім того, було використано прогнозний метод для визначення майбутніх показників ефективності запропонованих нами заходів.

Апробація матеріалів кваліфікаційної роботи. Результати досліджень «Управління оборотними активами підприємства та напрямки підвищення ефективності їх використання в умовах воєнного стану», викладені в кваліфікаційній роботі, оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд», м. Дніпро, 08 листопада 2024 р.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати будуть корисними для малих підприємств України в аспекті підвищення ефективності формування оборотних активів та їх оптимізації за допомогою факторингу та інвестування в ОВДП.

Інформаційною базою дослідження є наукові статті, монографії з управління оборотним капіталом на підприємстві, фінансова звітність та веб-сайт ТОВ «Натурпро», дані порталу «Мінфін» та тарифи послуг, що надаються АТ «ПУМБ».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 64 сторінках, містить 18 таблиць, 10 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел складає 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, склад і структура оборотних активів

Оборотні активи є ключовим аспектом фінансового управління підприємством, відображаючи його здатність ефективно використовувати ресурси для забезпечення неперервного виробничого циклу. Оборотні активи включають в себе всі поточні активи та зобов'язання підприємства, що обертаються протягом короткострокового періоду.

Дослідження оборотного капіталу не обмежується лише розгляданням його сутності, а також вимагає аналізу джерел його формування. Тим самим, вирішальним завданням є розкриття механізмів, які дозволяють підприємствам забезпечувати оптимальний рівень оборотного капіталу, необхідного для нормальної функціональності та розвитку.

Капітал підприємства – це сукупність фінансово-економічних ресурсів суб'єкта господарювання, втілені у його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку.

Капітал підприємства характеризується загальною вартістю засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів [45].

Сутність капіталу виявляється через його функції:

- капітал підприємства виступає як визначальний фактор у виробництві.
- капітал визначає фінансові ресурси підприємства, які приносять йому прибуток.
- капітал є ключовим показником ринкової вартості підприємства.
- капітал служить основним джерелом формування доходів його власників.
- позитивна динаміка капіталу підприємства вказує на ефективність його функціонування.

Адам Сміт розглядав оборотний капітал як товарний або торгівельний, що приносить дохід через обіг або зміну власника, включаючи продовольчі товари,

матеріали, готову продукцію та гроші для обігу. У свою чергу, Девід Рікардо відносив оборотний капітал до витрат на придбання робочої сили [42].

Карл Маркс визначав оборотний капітал як частину продуктивного капіталу, авансовану лише на період виробництва. Вартість оборотного капіталу повністю переноситься на продукт і повертається через продаж. На відміну від Адама Сміта, Маркс розглядав оборотний капітал як такий, що безпосередньо бере участь у виробничому процесі, виключаючи його товарну та грошову форми. При цьому деякі економісти часто вважають, що поняття «оборотний капітал» і «оборотні активи» ідентичні та використовуються в якості взаємозамінних термінів [42].

Поняття оборотних активів часто ототожнюють з поняттям оборотного капіталу, що відображено у працях різних вчених як в Україні, так і за кордоном і кожен з них подав власне трактування в залежності від своїх досліджень та підходів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення поняття «оборотний капітал»

Науковці	Визначення
Ототожнюють поняття оборотних активів з оборотними коштами	
Мазаракі А. А., Ліготенко Л. О., Ушакова Н. М.	Оборотні активи представляють собою сукупність економічних ресурсів у вигляді матеріальних і грошових цінностей, які постійно перебувають у руху, змінюючи свою матеріальну форму протягом одного операційного циклу та повністю перекладають свою вартість на товари, які підприємство реалізує.
Визнають з позиції бухгалтерського обліку	
Стоянова Є. С., Бикова Є. В., Бланк І.А., Нікбахт Е., Грошпеллі А., Ковальов В. В., Крутік А. Б., Хайкін М. М.	Використовується поняття "чистий оборотний капітал" яке також визначається як працюючий чи робочий капітал, або власні оборотні засоби. Цю концепцію тлумачать як різницю між оборотними активами та оборотними пасивами. При цьому оборотні активи визначаються відповідно до змісту статей другого розділу активів балансу. Термін "оборотний капітал" (його вітчизняний аналог "оборотні засоби") застосовується до рухливих активів підприємства, які включають грошові кошти або можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу.

Відображають лише облікову суть цього поняття	
Пасс Крістофер, Борісов А. Б., Райзберг Б. А.	Оборотний капітал визначається як набір короткострокових поточних активів підприємства, які швидко обертаються протягом виробничого циклу. Оборотні активи, які відображаються в бухгалтерському балансі, представляють собою оборотні засоби підприємства. Оборотні кошти охоплюють частину ресурсів підприємства, що повністю витрачаються протягом одного виробничого циклу.
Поняття розглянуто з позиції методів їх формування	
Солопов Є. Ф., Носова С. С.	Оборотний капітал представляє собою капітал, який проходить повний цикл обороту протягом одного виробничого циклу і повністю відображає свою вартість в створюваному продукті. Оборотні засоби, у свою чергу, включають в себе оборотні фонди і фонди обігу, які використовуються для фінансування економічної діяльності підприємств та різних господарських організацій.

Джерело: складено автором на основі [35, 36, 37, 41].

Оборотний капітал аналізується як економічна категорія, з акцентом на матеріальні аспекти, або як фінансова категорія, що зосереджується на джерелах його формування. Він поєднує матеріальні й грошові характеристики, виступаючи одночасно джерелом і результатом діяльності підприємства.

Відповідно до Господарського кодексу України (ч. 4. ст. 139) «оборотними засобами є матеріали, паливо, сировина, малоцінні предмети і предмети, які швидко зношуються, інше майно виробничого та невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів» [35, ст. 139].

Деякі економісти вважають, що оборотний капітал має грошовий характер та виконує роль у забезпеченні безперервного виробництва і збуту продукції. Зокрема, вчені, такі як І. В. Алексєєв і О. І. Нич, розглядають оборотні активи як "грошові кошти та сформовані за їх рахунок ресурси, призначені для неперервного та розширеного виробництва та обігу продукції" [35, с. 136].

Оборотні активи включають в себе "частину матеріальних цінностей та грошових коштів, а також, у відношенні до фінансової звітності, поточні фінансові інвестиції, витрати на майбутні періоди та податкові зобов'язання, які тимчасово перебувають у володінні суб'єкта господарювання та використовуються у процесі виробництва та реалізації продукції" [3, с. 20; 17, с. 61-62].

За думкою інших економістів, оборотний капітал можна визначити як авансовану вартість. У цьому визначенні важливо враховувати два аспекти [6]:

1) додатковий продукт, створений під час процесу, не належить до складової оборотного капіталу;

2) вартість має характер, що постійно обертається, авансується та повертається у грошовій формі після кожного кругообігу.

А. М. Поддєрьогін вважає за доцільне об'єднати терміни "оборотні кошти" і "оборотний капітал". В його розумінні, оборотний капітал (оборотні кошти) представляє собою кошти, які вкладені в оборотні виробничі та обігові фонди для забезпечення неперервності виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку [15, с. 126].

Згідно з Р. А. Слав'юк, оборотні кошти представляють собою "частину капіталу, яка інвестується в поточні активи суб'єкта господарювання, охоплюючи оборотні виробничі та обігові фонди, авансовані для забезпечення поточної діяльності" [16].

Ми вважаємо, що оборотний капітал можна інтерпретувати як фінансові ресурси компанії, вартість яких переносяться на поточні витрати протягом одного торговельного та виробничого циклу. Під час реалізації продукції вартість оборотного капіталу повністю повертається підприємцю. Розмір оборотного капіталу компанії є значущим показником, який відображає її поточний (короткостроковий) фінансовий стан.

У ринкових умовах підприємства можуть вкладати свій оборотний капітал як у операційну, так і в інвестиційну діяльність. Якщо розглядати рух оборотного капіталу в операційній сфері, він проходить три стадії кругообігу та може бути відображений у грошовій, виробничій та товарній формах. При вкладенні в інвестиційну діяльність оборотний капітал може мати лише грошову та товарну форми.

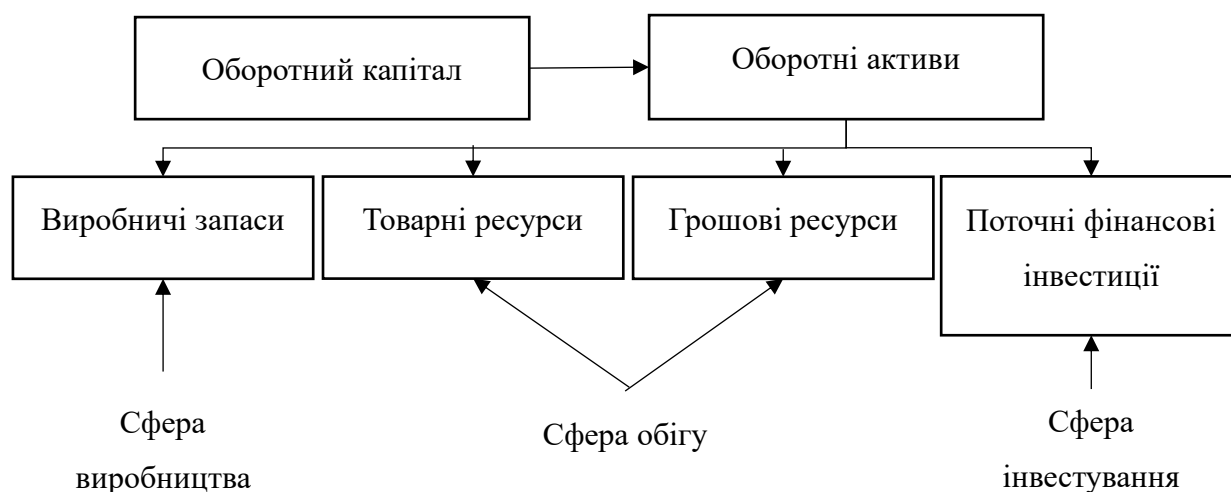
Оборотний капітал проходить три стадії: грошову (витрати на виробничі запаси), виробничу (перетворення запасів на товар) і товарну (продаж, що повертає капітал у грошову форму). Його обсяг може змінюватися під впливом факторів усіх

стадій, а короткострокові фінансові інвестиції допомагають підприємству долати тимчасові труднощі без зміни основного напрямку діяльності.

При аналізі руху оборотного капіталу, який вкладається на фінансовий ринок у формі грошей, основною метою цього інвестування є збільшення оборотного капіталу порівняно з вкладеною сумою, і очікується отримання прибутку як одного з джерел формування оборотного капіталу.

Послідовність руху оборотного капіталу і його матеріалізованих форм за стадіями кругообігу відображено на рис. 1.1.

У разі, якщо оборотний капітал використовувався і споживався, підприємству довелося б після кожного кругообігу поповнювати його, принаймні, на обсяг, використаний у процесі виробництва та реалізації продукції. Таким чином, вкладення оборотного капіталу повинно враховувати не тільки кварталний чи річний період, але і кожний окремий оборот, після якого він відновлюється і входить у наступний цикл.

Рис. 1.1. Рух оборотного капіталу і його матеріалізованих форм

Джерело: складено автором за даними [16].

Оборотний капітал складається з таких основних елементів:

1. Оборотні активи. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніша частина активів, яка забезпечує виконання поточних зобов'язань. Дебіторська заборгованість – кошти, які підприємство має отримати від покупців або інших

контрагентів. Запаси – сировина, матеріали, незавершене виробництво, готова продукція, що використовуються у виробничому процесі або реалізуються. Інші оборотні активи – короткострокові фінансові інвестиції, витрати майбутніх періодів, аванси видані тощо.

2. Короткострокові зобов'язання. Кредиторська заборгованість – кошти, які підприємство повинно сплатити постачальникам, підрядникам або іншим контрагентам. Поточна частина довгострокових зобов'язань – частина боргів, що має бути погашена протягом поточного періоду. Інші поточні зобов'язання – короткострокові кредити, податки до сплати тощо.

Ефективне управління оборотним капіталом передбачає підтримку оптимального співвідношення між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями. Висока частка ліквідних активів забезпечує фінансову стабільність, але знижує прибутковість через недоотримання доходів від використання ресурсів.

Структура оборотного капіталу є важливим індикатором фінансового стану підприємства. Збалансоване співвідношення між активами та зобов'язаннями сприяє підтримці фінансової стійкості та ефективності діяльності. Аналіз структури оборотного капіталу дозволяє підприємству своєчасно виявляти ризики, пов'язані з ліквідністю, і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Особливості складу оборотного капіталу (грошові кошти, дебіторська заборгованість, запаси, поточні фінансові інвестиції) визначають його роль як інструменту управління поточними активами. У свою чергу, короткострокові зобов'язання визначають обсяг зобов'язань підприємства перед кредиторами, які мають бути погашені в межах операційного циклу.

Таким чином, ефективне управління оборотним капіталом є ключовим для досягнення фінансової стійкості, підвищення ліквідності та забезпечення рентабельності підприємства. Це потребує комплексного підходу, що включає планування, моніторинг та контроль руху оборотного капіталу на всіх етапах його кругообігу.

1.2. Джерела формування оборотного капіталу

Ефективна діяльність підприємства залежить не лише від обсягу та структури оборотного капіталу, але й від джерел його формування. Сучасні підприємства потребують стабільних фінансових ресурсів для безперервності процесів. Аналіз джерел формування оборотного капіталу допомагає забезпечити необхідний обсяг активів і оцінити ефективність їх використання.

Джерела формування оборотного капіталу є різноманітними і залежать від ряду чинників, таких як розмір підприємства, галузь діяльності, фінансовий стан, умови ринку тощо. Вони можуть включати як внутрішні джерела, що базуються на власних коштах підприємства, так і зовнішні, залучені з фінансових ринків або отримані через кредитування.

Джерелами формування оборотного капіталу є такі кошти:

- а) власні та прирівняні до власних кошти;
- б) залучені;
- в) позикові.

Для діючих підприємств коло можливих джерел поповнення залежить від фінансового стану та результативності економічної діяльності (рис.1.2).

Власними джерелами формування оборотних коштів є статутний та резервний капітал, а також прибуток підприємства. Таким чином, власні оборотні кошти є ресурсами, які постійно знаходяться в розпорядженні підприємства та формуються за його власні кошти.

На вже діючих підприємствах власні джерела фінансування оборотних коштів включають залишок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, прибуток від емісії цінних паперів та сталі пасиви, які розглядаються як еквівалент власних оборотних коштів. Прибуток підприємства спрямовується на покриття зростання нормативу оборотних коштів та використовується на власний розсуд підприємства.

Рис. 1.2. Джерела формування та поповнення оборотного капіталу

Джерело: складено автором за даними [16].

У сучасних умовах неефективно формувати оборотні кошти виключно за рахунок власних ресурсів, оскільки це обмежує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик фінансової нестабільності. У такому випадку підприємство змушене звертатися до залучення фінансових ресурсів у

формі короткострокових кредитів від банків та інших джерел, а також збільшувати кредиторську заборгованість.

Джерела формування оборотного капіталу поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні включають статутний і резервний капітал, а також прибуток підприємства. Зовнішні джерела передбачають залучення короткострокових кредитів, емісію цінних паперів, а також використання пасивів для покриття поточних зобов'язань.

До джерел, прирівняних до власних, належать сталі пасиви – кошти цільового призначення, які до їх використання можуть слугувати джерелом формування оборотного капіталу. Сталі пасиви включають стійку заборгованість із заробітної плати, відрахування на пенсійне та соціальне страхування, резерви майбутніх платежів, а також авансові платежі покупців.

Власний оборотний капітал підприємства не є постійним і залежить від таких чинників, як обсяги виробництва, асортимент продукції, умови постачання та збуту. Під час складання фінансового плану його обсяги уточнюються щороку. Однак підприємства часто стикаються з проблемами, зокрема затримками у надходженні коштів за відвантаженою продукцією, накопиченням нереалізованих товарів, невиконанням договірних зобов'язань постачальниками тощо. У таких випадках власних джерел капіталу виявляється недостатньо.

Сучасні підприємства через фінансову нестабільність змушені залучати зовнішні джерела фінансування, такі як банківські кредити, комерційний кредит і кредиторську заборгованість. Банківські кредити використовуються для придбання активів, фінансування сезонних потреб, управління запасами та сплати зобов'язань, забезпечуючи фінансову стабільність і ефективне управління ресурсами.

До залучених джерел формування оборотного капіталу належать кошти сторонніх кредиторів, які підприємство отримує у позику на визначений термін (до одного року) під обумовлений відсоток із оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.

Кредиторська заборгованість є позаплановим джерелом оборотного капіталу,

що виникає через нестачу власних ресурсів. Вона відображає використання підприємством коштів інших суб'єктів і охоплює короткострокові зобов'язання перед бюджетом, за розрахунковими документами та кредитами.

Питання оптимального балансу між джерелами формування оборотного капіталу зазвичай зводиться до визначення співвідношення між власними та залученими ресурсами. Важливо не лише знайти оптимальну пропорцію між ними, але й встановити обґрунтований розмір власного оборотного капіталу. Це вимагає проведення планових розрахунків загальної потреби підприємства в оборотних активах.

Система організації формування та використання оборотного капіталу базується на таких принципах:

1. Самостійність підприємств у розпорядженні та управлінні оборотним капіталом, що забезпечує оперативність у використанні активів.
2. Планування потреби в оборотному капіталі та його розподілу між елементами і підрозділами. Це передбачає обчислення обсягів, необхідних для безперебійного виробничого процесу.
3. Коригування нормативів із врахуванням змін у господарській діяльності, зокрема обсягів виробництва, цін на ресурси, умов співпраці з постачальниками та споживачами.
4. Раціональне фінансування, що передбачає формування оборотного капіталу з власних і залучених ресурсів у пропорціях, які забезпечують стабільний фінансовий стан.
5. Контроль за ефективністю використання оборотного капіталу, включаючи аналіз кругообігу коштів, спрямований на його прискорення та запобігання втратам.

Таким чином, формування оборотного капіталу потребує комплексного підходу з урахуванням специфіки діяльності підприємства та змін ринкового середовища. Залучення позичених джерел для формування та поповнення оборотного капіталу має як переваги, так і недоліки. Важливу роль відіграють можливості підприємства щодо залучення коштів із різноманітних джерел, які

залежать від зовнішніх факторів (зокрема, законодавчого регулювання, рівня інфляції, відсоткових ставок за кредитами) та внутрішніх факторів (фінансового стану підприємства, рівня прибутковості та рентабельності виробництва). Тому для підприємства ключовим завданням є вибір таких джерел фінансування, які будуть максимально ефективними в умовах конкретного зовнішнього та внутрішнього середовища.

1.3. Показники ефективності використання оборотного капіталу

Розмір і швидкість обороту оборотного капіталу впливають на фінансові показники підприємства та слугують індикаторами його активності. Надлишок активів збільшує витрати на зберігання, а їх нестача ускладнює виконання поточних зобов'язань.

Показник оборотності власного капіталу відображає ефективність використання активів, які формуються завдяки власному капіталу, таким як статутний капітал і реінвестування прибутку для збільшення активів.

Загальний показник мобільності економічної діяльності визначається тривалістю перетворення виробничих запасів через процес підприємницької діяльності у найбільш ліквідну частину оборотних активів, а саме грошові кошти. Цей показник вказує на те, як швидко підприємство завершує операційний цикл господарської діяльності на етапах виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг).

Стан оборотних коштів визначається переважно наявністю їх на конкретну дату [2].

Наявність власних оборотних коштів підприємства визначається як різниця між загальною сумою, визначеною в розділі I пасиву балансу під назвою «Власний капітал», та загальною сумою, визначеною в розділі I активу балансу.

$$\text{Нок} = [\text{ВК} + \text{З}] - [\text{ОЗ} + \text{ПЗ}], \quad (1.1)$$

де ВК – власний капітал;

З – забезпечення наступних витрат і платежів; ОЗ – основні засоби;

ПЗ – інші позаоборотні активи.

Порівняння фактичної кількості оборотних коштів з встановленим нормативом дозволяє виявити відхилення, які можуть бути або дефіцитом, або надлишком власних оборотних коштів [8].

Дефіцит власних оборотних коштів вказує на те, що фактична кількість оборотних коштів менша за установлений норматив. Це може виникнути через внутрішні проблеми підприємства, вплив інших підприємств, зміни в умовах господарювання, які не були вчасно враховані (наприклад, неповноцінне фінансування для врахування зростання нормативу власних оборотних коштів) або через природні катастрофи та інші фактори.

Основними причинами браку власних оборотних коштів можуть бути:

- невиконання заданих планів прибутку;
- недостатня відповідальність підприємств щодо створення та збереження власних оборотних коштів та їх неналежне використання;
- непевне фінансування для покриття зростання нормативу оборотних коштів;
- наявність заборгованості з боку дебіторів (затримка у розрахунках) та інші аналогічні фактори.

Відсутність власних оборотних коштів може бути обумовлено значним підвищенням цін унаслідок інфляційних процесів. Зайвий обсяг власних оборотних коштів формується на підприємстві у випадку перевищення розміру оборотних коштів над визначеними нормативами, які є необхідними для задоволення постійних мінімальних потреб виробництва в ресурсах.

Надлишок власних оборотних коштів може виникнути внаслідок:

- перевищення заданого плану прибутку;
- неповний внесок платежів у бюджет;
- отримання товарно-матеріальних цінностей від інших організацій безоплатно;
- недостатнє використання прибутку та інші схожі обставини.

Перевищення встановленого нормативу оборотних коштів може бути

обґрунтованим у випадку виконання плану випуску продукції; проте, важливо, щоб темпи зростання нормативних запасів не випереджали темпи зростання обсягу виробництва. В умовах сучасного господарювання, які характеризуються змінами цін та зменшенням обсягів виробництва, перевищення фактичної кількості власних оборотних коштів над нормативом є досить рідкісним явищем в діяльності підприємств.

Порівнюючи фактичну наявність власних оборотних коштів на конкретну дату в різні періоди, можна зробити висновки про абсолютні зміни їхніх обсягів.

До показників, що відображають стан оборотних коштів, належить коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у власності підприємства (Крв). Цей показник визначається як відношення вартості оборотних коштів до вартості майна підприємства за формулою:

$$\text{Крв} = \text{Фн} / \text{М}, \quad (1.2)$$

де Фн – фактична наявність (вартість оборотних коштів, грн.);

М – вартість майна підприємства, грн.

Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів вказує на те, яка частка цих коштів становить у загальній вартості майна підприємства. Ця частка може різнитися залежно від типу виробництва, виду продукції та інших факторів. Однак бажано, щоб ця частка забезпечувала можливість ритмічного та безперебійного виробництва і, за потреби, швидкої ліквідності оборотних активів.

У рамках заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємства та зміцнення його фінансового стану, велике значення має оптимізація використання оборотних коштів. Питання раціонального використання цих коштів стає більш актуальним у контексті формування ринкових відносин. Підприємство повинно нести повну відповідальність за результати своєї виробничо-господарської діяльності відповідно до власних інтересів.

Оскільки фінансове становище підприємств тісно пов'язане зі станом оборотних коштів і включає порівняння витрат з результатами господарської діяльності, а також відшкодування витрат за рахунок власних коштів, підприємства демонструють зацікавленість у раціональному управлінні оборотними коштами -

організації їхнього обігу з мінімальною можливою сумою для отримання максимального економічного ефекту [9].

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів на підприємствах використовуються різні показники, при чому одним із ключових є швидкість обороту. Цей показник визначається в днях і відображає період, за який оборотні кошти підприємства здійснюють один повний оборот, проходячи всі етапи кругообігу на підприємстві:

$$O = (C \times T) / P, \quad (1.3)$$

де O – термін обертання оборотних коштів, днів;

C – середні залишки нормованих оборотних коштів, грн.;

T – тривалість періоду, за який обчислюється обертання, днів; P – обсяг реалізованої продукції, грн.

Середню вартість оборотних коштів можна обчислити шляхом розрахунку середньої арифметичної або середньої хронологічної. Відомості для розрахунку використовуються в залежності від періоду (рік, півріччя, квартал і т. д.), на який визначається оборотність. Якщо визначено на річний період, то для розрахунку варто враховувати наявність оборотних коштів на початку кожного місяця. Отже, формула для обчислення середньої арифметичної матиме вигляд:

$$C = (C_1 + C_2 + \dots + C_{12} + C_{13}) / 13, \quad (1.4)$$

де $C_1, C_2, \dots, C_{13}$ – сума (вартість) оборотних коштів на початок кожного місяця року (з січня по грудень);

C_{13} – сума оборотних коштів на початок наступного року.

Середня сума оборотних коштів за середньою хронологічною визначається за формулою:

$$C = (0,5 \times C_1 + C_2 + \dots + C_{12} + C_{13}) / 12, \quad (1.5)$$

Хоч результати підрахунків за обома формулами мають незначні розбіжності, але розрахунок формулою (1.5), вважають точнішим [9].

Оборотність оборотних коштів розраховується як за планом, так і за фактичними показниками. Порівнюючи фактичний час обороту з плановим, визначають прискорення або затримки обороту, як для всіх стандартних оборотних

коштів, так і для окремих їхніх категорій.

Важливо відзначити, що ефективність використання оборотних коштів визначається системою економічних показників, основним з яких є оборотність оборотних коштів. Величина необхідних грошових ресурсів для забезпечення неперервності виробничого процесу та реалізації продукції визначається саме оборотністю.

У табл. 1.2 наведені основні показники ефективності використання оборотних активів підприємства.

Таблиця 1.2

Показники ефективності використання оборотних активів

Показник	Механізм розрахунку
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (швидкість обертання)	Чистий дохід / Середньорічна вартість нормованих оборотних активів
Період одного обороту оборотних коштів, днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності оборотних коштів
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	Середньорічна вартість нормованих оборотних активів / Чистий дохід
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	Чистий дохід / Середньорічна дебіторської заборгованості.
Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	Собівартість реалізації продукції / Середні запаси
Період одного обороту запасів (днів)	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів	Чистий прибуток / Коефіцієнт оборотності Запасів
Абсолютне вивільнення оборотних коштів	$OK1 - OK0$, де $OK1$ – оборотні активи у фактичному періоді $OK2$ – оборотні активи у базисному періоді;
Ефект вивільнення оборотних коштів	$Eв = \Delta t \times (ЧД1 / Д)$ де $Eв$ – ефект вивільнення оборотних коштів; Δt – абсолютна зміна тривалості одного обороту оборотних коштів; $ЧД1$ – чистий дохід у фактичному періоді; $Д$ – тривалість періоду в днях

Джерело: складено автором за даними [8].

Функціонування оборотних коштів розпочинається з моменту їх формування та розміщення. Раціональне розміщення, як складова управління оборотним

капіталом, має свої особливості не лише у різних галузях, але й навіть на різних підприємствах однієї галузі. Тут важливі такі чинники: вид господарської діяльності, обсяг виробництва, рівень технології та організації виробництва, термін виробничого циклу, система постачання необхідних товарно-матеріальних цінностей і реалізації продукції.

Залежно від розміщення та умов організації виробництва і реалізації продукції, оборотні кошти можуть мати різний рівень ліквідності, а, отже, різний ризик використання. Кошти в касі, на розрахункових та валютних рахунках у банках та інвестиції в цінні папери вважаються найбільш ліквідними та з меншим ризиком. З іншого боку, оборотні кошти, вкладені у незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, виробничі запаси та готову продукцію (яку ще не відвантажено), є менш ліквідними та мають більший ризик, оскільки вони далекі від моменту реалізації та піддаються впливу змін кон'юнктури ринку, інфляційних процесів та інших факторів. Таким чином, рівень ліквідності поточних активів визначає ступінь ризику вкладання оборотних коштів.

Таким чином, можна відзначити, що методи оцінки та аналізу ефективності використання оборотного капіталу є невід'ємною частиною стратегічного управління фінансами підприємства. Ретельне вивчення та впровадження цих методів дозволяють ефективно визначати рівень ліквідності, оптимізувати обігові активи та забезпечувати баланс між забезпеченням фінансових зобов'язань та максимізацією використання ресурсів. Застосування методів оцінки та аналізу оборотного капіталу є важливим етапом у фінансовому плануванні та стратегічному управлінні, що сприяє підвищенню ефективності фінансових операцій підприємства.

Таким чином, у першому розділі охарактеризовано поняття, склад і структура оборотного капіталу, визначено джерела формування оборотного капіталу та наведено показники ефективності використання оборотного капіталу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «НАТУРПРО»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «НАТУРПРО»

Базою дослідження є ТОВ «Натурпро». «NATURPRO» – український виробник косметики, це підприємство повного циклу, тобто воно виконує усі етапи від розробки продукту та упаковки та виробництва до реалізації товарів.

Отже, основні напрями діяльності підприємства – це власне виробництво готової косметичної продукції, виготовлення тари під косметичну продукцію та збут товарів мережам супермаркетів, дрогерам, аптекам, магазинам, через мережу власних фірмових точок продажу та інтернет-магазин. Окрім цього підприємство також пропонує повний спектр послуг з розробки формул, дизайну продуктів для третіх сторін та виготовлення товарів під їхніми торговими марками на контрактній основі і займається виробництвом та оптовим продажем спеціальної пластикової тари на окремому заводі в Україні [36].

Особливість виробництва ТОВ «Натурпро» – дійсно професійний підхід до всіх етапів виробництва і ретельно підібрана рецептура в поєднанні з налагодженою технологією і контролем на кожній стадії виробництва, що дозволяє нам створювати продукцію вищої якості.

Кожен продукт пройшов ретельну перевірку на сумісність компонентів, а також перевірку на гіпоалергенність. Основні відомості про ТОВ «Натурпро» можна побачити у наведеній табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні відомості про ТОВ «Натурпро»

Повне найменування	Товариство з обмеженою відповідальністю «Натурпро»
Код ЄДРПОУ	39356648
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю
Адреса	Україна, 49044, місто Дніпро, вулиця Шевченка, будинок 10-б, к.3

Продовження табл. 2.1

Основні види діяльності	Основний: 20.42 Виробництво парфумних і косметичних засобів Оптова торгівля парфумними та косметичними товарами Інші: 10.86 Виробництво дитячого харчування та дієтичних харчових продуктів 10.89 Виробництво інших харчових продуктів, н.в.і.у. 10.92 Виробництво готових кормів для домашніх тварин
Уповноважені особи	Назаренко Антон Вікторович
Дата реєстрації	19.08.2014
Чисельність працівників станом на 2023 рік	137 осіб

Джерело: складено автором за даними підприємства

Прямих конкурентів, які можуть наздогнати ТОВ «Натурпро» за розміром та поділяють один і той же ринок мас-маркету не так багато. Один з найбільших конкурентів – це ТОВ «МНВО «Біокон». Ця компанія також виробляє власні товари під декількома торговими марками та має схожі характеристики товарів.

«Біокон» так само позиціонує частину своєї продукції як фармацевтичну лінійку, розроблену у науковій лабораторії з експертизою сертифікованих лікарів. Така схожість робить «Біокон» найбільш небезпечним конкурентом.

Другий не менш серйозний конкурент – це бренд «Bioton Cosmetics», який так само виробляє власні косметичні товари категорії мас-маркету під 13 торговими марками та пропонує можливість контрактного виробництва. Товари «Bioton Cosmetics» конкурують з не фармацевтичними торговими марками ТОВ «Натурпро», створених для звичайних потреб споживачів.

І третій конкурент – це підприємство «Velta Cosmetic», яке виробляє косметичні засоби та побутову хімію для мас-маркету. Це українське підприємство дещо поступається у розмірі попереднім прикладам, проте його товари теж можуть скласти конкуренцію окремим торговим маркам ТОВ «Натурпро». Здебільшого це стосується торгових марок, які використовують екологічність, натуральні інгредієнти як конкурентні переваги [36].

З цього аналізу ми можемо зробити висновок, що для підприємств ринку косметичних товарів і побутової хімії України дуже важливо максимально розширити асортимент товарів та послуг.

Усі розглянуті нами приклади мають у портфоліо більше однієї торгової марки. Кожна марка відрізняється характерним тільки для неї спрямуванням (наприклад, натуральність, природні компоненти, лікувальні властивості, товари для дітей, тощо). Також контрактне виробництво відіграє важливу роль у роботі підприємств цієї галузі і займає певну частку у структурі доходів від економічної діяльності.

ТОВ «Натурпро» має велику кількість різних за своєю нішею торгових марок, охоплюючи увесь спектр від аптечних та натуральних засобів до продуктів професійного догляду. Така стратегія допомагає охопити максимально широку цільову аудиторію, відповідаючи різним потребам окремих груп споживачів. Також масштаб виробництва та різноманіття торгових марок і найменувань може свідчити про те, що ТОВ «Натурпро» займає лідируючу позицію по відношенню до конкурентів і має велику частку ринку.

Продукція, яку виробляє підприємство:

- натуральна косметика для догляду за шкірою (креми, лосьйони, сироватки);
- засоби для догляду за волоссям (шампуні, кондиціонери, маски);
- косметичні засоби для обличчя (очищувальні гелі, тоніки, маски);
- товари для ванни та душу (гелі, солі, скраби).

Місія ТОВ «Натурпро» полягає в наступному: забезпечення споживачів якісними та безпечними косметичними продуктами на основі натуральних інгредієнтів, спрямованих на підтримку здоров'я та краси шкіри і волосся.

До цінностей підприємства відносяться:

- якість – використання високоякісних натуральних інгредієнтів;
- безпека – дотримання всіх стандартів та регламентів щодо безпечності продукції;
- екологічність – підтримка екологічних стандартів у виробництві та

пакуванні продукції;

– інновації – постійний розвиток та впровадження нових технологій у виробництво.

Ринок збуту:

– внутрішній ринок України: роздрібні мережі, аптеки, спеціалізовані магазини косметики;

– експорт: можливий вихід на міжнародні ринки через інтернет-продажі та дистриб'юторів.

Засновниками компанії є Євген Лоістенко та Антон Назаренко. Товариство з обмеженою відповідальністю (скорочено «ТОВ») – організація, суб'єкт господарювання, статутний капітал якої поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом товариства. Сутність товариства з обмеженою відповідальністю в тому, що учасники такого товариства відповідають за його зобов'язаннями в обмеженому обсязі. Основні законодавчі акти, які регулюють діяльність підприємства: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Фінансовою діяльністю на підприємстві керує фінансовий директор. Йому підпорядковується головний бухгалтер, економіст з фінансової роботи. А головному бухгалтеру підпорядковуються штатні бухгалтери. Структура фінансової служби ТОВ «Натурпро» наведена на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Структура фінансової служби ТОВ «Натурпро»

Джерело: складено автором за даними підприємства

Фінансовий директор є керівником фінансової служби та несе відповідальність за стратегічне управління фінансами підприємства. Його обов'язки включають:

- розробку та впровадження фінансової стратегії;
- управління фінансовими потоками, забезпечення ліквідності;
- контроль за виконанням фінансових планів і бюджетів;
- аналіз фінансових показників та прийняття рішень, спрямованих на підвищення рентабельності;
- координацію роботи підлеглих працівників.

Головний бухгалтер відповідає за організацію та контроль бухгалтерського обліку на підприємстві. Його основні функції:

- забезпечення своєчасного й достовірного відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку;
- складання фінансової та податкової звітності відповідно до чинного законодавства;
- контроль за правильністю розрахунків із постачальниками, покупцями, персоналом та державними органами;
- організація роботи штатних бухгалтерів і координація їхніх дій.

Економіст з фінансової роботи займається аналітичними і плановими аспектами фінансової діяльності підприємства. Його завдання:

- розробка фінансових планів і бюджетів;
- аналіз витрат і доходів підприємства;
- оцінка інвестиційних проектів;
- розробка рекомендацій для покращення фінансових показників.

Штатні бухгалтери підпорядковуються головному бухгалтеру і виконують операційну роботу, зокрема:

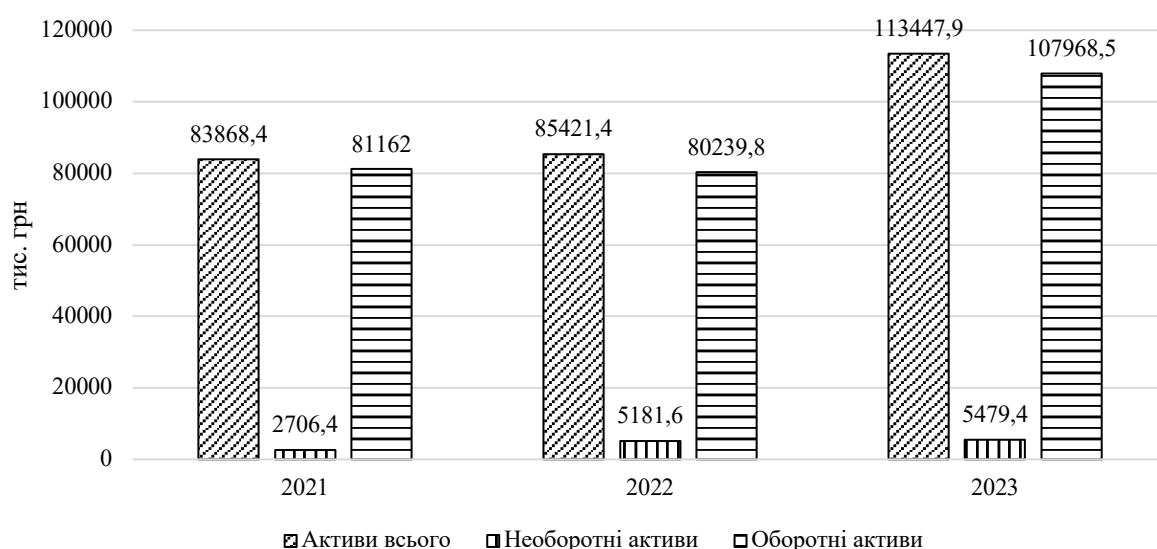
- облік матеріальних і нематеріальних активів;
- розрахунок заробітної плати та інших виплат;
- оформлення первинної документації;

– ведення податкового обліку.

Фінансова служба функціонує на основі чіткого розподілу обов'язків між працівниками, що сприяє ефективності фінансового управління. Фінансовий директор забезпечує координацію між відділом бухгалтерського обліку та економічною службою, створюючи єдиний підхід до управління фінансами.

Головний бухгалтер, працюючи у тісній співпраці з економістом з фінансової роботи, забезпечує відповідність фінансової діяльності нормативним вимогам і стратегічним планам підприємства. Важливим аспектом роботи фінансової служби є регулярний контроль за фінансовими потоками, аналіз фінансових показників і адаптація стратегії відповідно до змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

Робота фінансової служби ТОВ «Натурпро» організована таким чином, щоб забезпечити злагоджене виконання фінансових, бухгалтерських і аналітичних функцій, що дозволяє підприємству досягати поставлених цілей і підтримувати стабільний фінансовий стан. Чіткий розподіл обов'язків, взаємодія між працівниками служби та інтеграція фінансової діяльності зі стратегічними цілями підприємства є ключовими факторами її ефективності. Наведемо загальну вартість майна підприємства на кінець року, в т.ч. необоротних та оборотних активів, протягом 2020-2023 рр. (рис. 2.2).

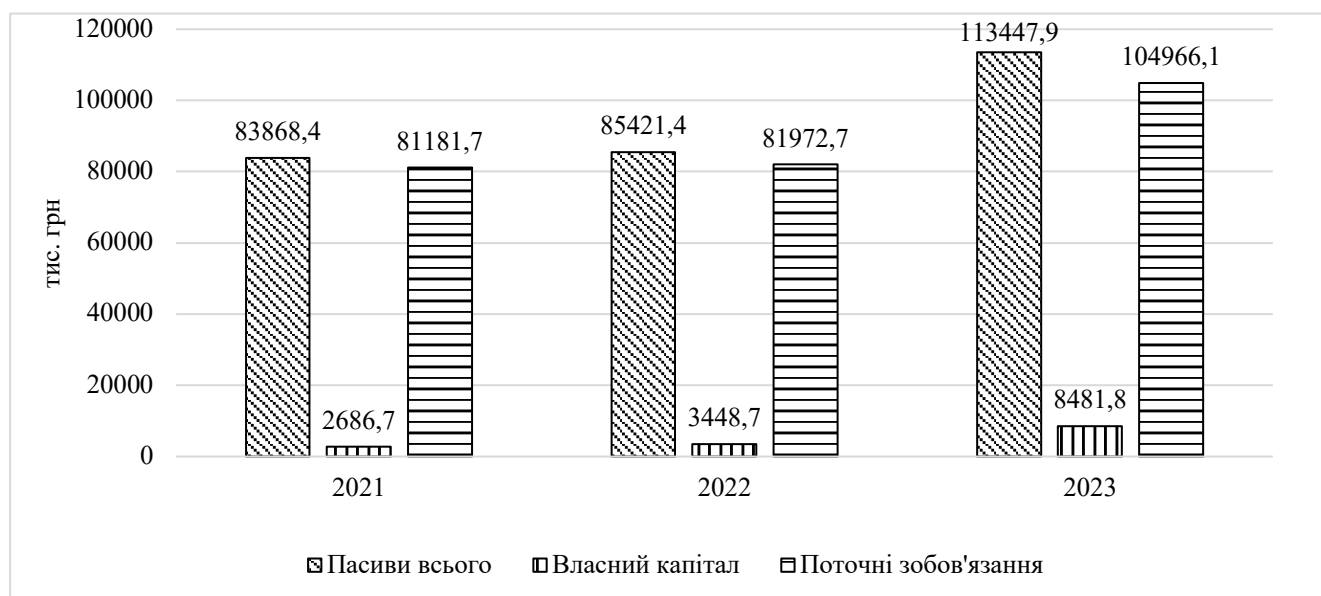

Рис. 2.2. Динаміка структури майна ТОВ «НАТУРПРО» у 2021-2023 рр.

За даними рис. 2.2 робимо висновок, що майно (активи) підприємства збільшились за вартістю майже на третину на кінець 2023 р. порівняно з 2021 р. При цьому, основну частину активів складають оборотні активи, що свідчить про незначну фондомісткість виробництва ТОВ «НАТУРПРО». Незважаючи на початок повномасштабної війни, активи незначно скоротилися за вартістю, а в 2023 р. зросли дуже суттєво. Це свідчить про те, що ТОВ «НАТУРПРО» вдало адаптувалося до нових умов господарювання.

Також проаналізуємо динаміку складових пасивів підприємства за аналогічний період (рис. 2.3).

Варто відзначити, що основу пасивів підприємства складають поточні зобов'язання, що свідчить про досить агресивні політику фінансування своєї операційної діяльності. Власний капітал не перевищував 8% всіх джерел формування активів, що свідчить про високу залежність від зовнішніх джерел фінансування, при чому, короткострокових.

Рис. 2.3. Динаміка структури пасивів ТОВ «НАТУРПРО» у 2021-2023 рр.

В табл. 2.2 наведена динаміка чистого доходу від реалізації продукції, собівартості та чистого прибутку ТОВ «Натурпро».

Таблиця 2.2

Динаміка чистого доходу від реалізації продукції, собівартості та чистого прибутку ТОВ «Натурпро», тис. грн

Показник	2021	2022	2023	Відхилення (2023-2021), %
Чистий дохід від реалізації	89040,7	112113	185313	108,1
Собівартість реалізованої продукції	62354,7	80132,1	124515	99,7
Чистий прибуток	1720,5	762	5702,3	231,4

Можна побачити, що в 2023 р. чистий прибуток зріс більш ніж 3 рази порівняно з 2021 р. Чистий дохід від реалізації зріс на 108,1%, а собівартість – на 99,7%. ТОВ «Натурпро» завжди мало прибуток за наведений період, що свідчить про його стабільність та стійкість в аспекті отримання позитивного фінансового результату, незважаючи на зовнішні виклики, такі як початок повномасштабної війни.

Отже, успішна діяльність ТОВ «Натурпро» базується на місії забезпечувати споживачів якісними та безпечними косметичними товарами на основі натуральних інгредієнтів, а також на цінностях якості, безпеки, екологічності та інновацій. Соціальна відповідальність і участь у програмах захисту навколишнього середовища підсилюють імідж компанії. Організаційно-економічні показники ТОВ «Натурпро» свідчать про його високу конкурентоспроможність та перспективи подальшого розвитку, зокрема через розширення асортименту продукції та посилення присутності на міжнародних ринках.

2.2. Аналіз фінансового стану ТОВ «НАТУРПРО»

Фінансовий стан підприємства є одним із ключових показників його ефективності, стабільності та конкурентоспроможності. Від його рівня залежить здатність підприємства виконувати свої зобов'язання перед контрагентами, інвесторами та державою, а також забезпечувати стійкий розвиток і досягнення стратегічних цілей. Аналіз фінансового стану дозволяє оцінити фінансові

результати діяльності, визначити сильні та слабкі сторони, виявити потенційні ризики та можливості для подальшого розвитку.

У табл. 2.3 представлено динаміку фінансово-економічних показників ТОВ «Натурпро» за 2021-2023 рр.

Таблиця 2.3

**Динаміка фінансово-економічних показників ТОВ «Натурпро»
за 2021-2023 рр.**

Показники	2021	2022	2023	Відхилення			
				Абс, тис. грн.		Темп прир., %	
				2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
ЧП	1 720,50	761,1	5702,3	-959	4 941	-55,76	649,22
Собівартість	62 354,70	80 132,0	124515,4	17 777	44 383	28,51	55,39
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	89 040,70	112775,3	185312,8	23 735	72 538	26,66	64,32
Валовий прибуток	26 686,00	32 643,3	60797,4	5 957	28 154	22,32	86,25
Середньоспискова чисельність працівників	114,00	146,0	137,0	32	-9	28,07	-6,16

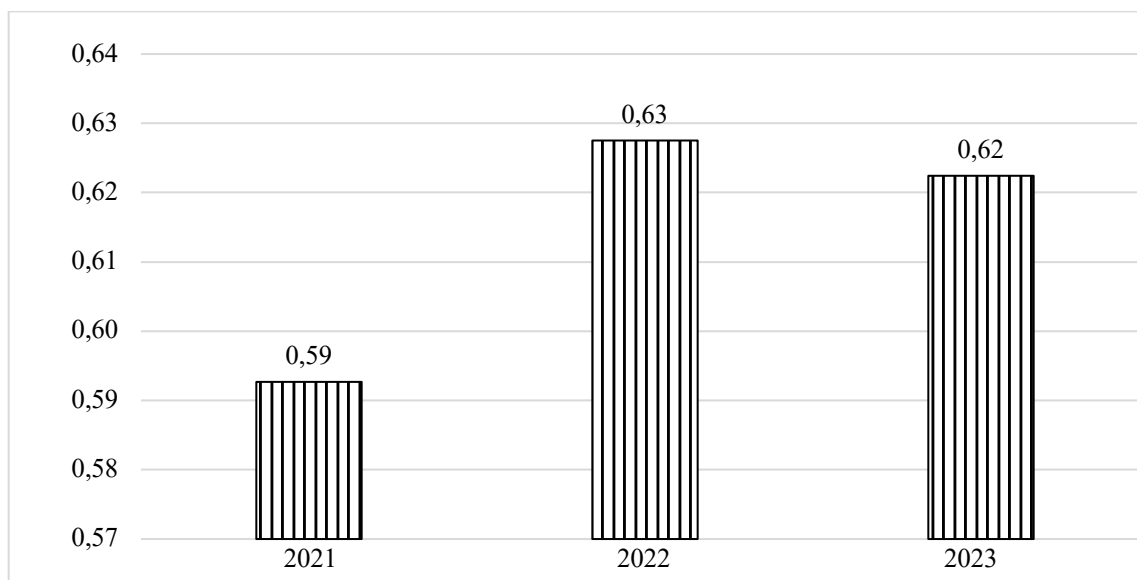
Як бачимо з табл. 2.3, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. збільшився на 23735 тис. грн., або на 26,66%, у 2023 р. у порівнянні з 2022 р. ще більше збільшився – на 72538 тис.грн., або на 64,32%.

У 2022 р. у порівнянні з 2021 р. чистий прибуток зменшився на 959 тис.грн.. або на 55,76%, а у 2023 році у порівнянні з 2022 р. навпаки збільшився на 4941 тис. грн., або на 649,22%.

Середньоспискова чисельність працівників підприємства у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. зросла на 32 ос., або на 28,07%, а у 2023 році у порівнянні з 2022 р. скоротилася на 9 ос. або на 6,16%. Собівартість реалізованої продукції у 2022 році у порівнянні з 2021 р. зросла на 17777 тис.грн., або на 28,51%, а у 2023

році у порівнянні з 2022 р. – на 44383 тис.грн., або на 55,39%. Валовий прибуток підприємства зростає такими самими темпами на протязі 2021-2023 рр., як і чистий дохід від реалізації продукції.

Також наведемо динаміку коефіцієнту зносу основних засобів підприємства за аналогічний період (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів ТОВ «Натурпро» за 2020-2023 рр.

Можна побачити, що знос підприємства збільшився за останні роки, якщо в 2021 р. основні засоби на 59% були зношені, то в 2023 р. – на 62%, що негативно впливає на продуктивність основних засобів. В табл. 2.4 наведена динаміка показників фондомісткості та фондovіддачі підприємства.

Таблиця 2.4

Динаміка показників фондомісткості та фондovіддачі ТОВ «Натурпро» за 2020-2023 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення, 2023-2021
Фондовіддача	37,3	33,5	32,0	39,6	6,1
Фондомісткість	0,027	0,030	0,031	0,025	-0,005

Можна побачити, що в 2023 р. ефективність використання основних засобів була найвищою, оскільки фондovіддача була максимальною, а фондомісткість

найнижчою. Загалом, можна зробити висновок, що 1 тис. грн основних засобів підприємства забезпечує 39,6 тис. грн виручки.

Аналіз основного капіталу ТОВ «Натурпро» за 2021–2023 рр. показав позитивні тенденції у його збільшенні, зокрема завдяки активним інвестиціям у довгострокові активи у 2022 р., що сприяло зростанню вартості основного капіталу. Проте, спостерігається скорочення частки основних засобів у загальній структурі капіталу та збільшення їх зносу, що може негативно вплинути на ефективність роботи підприємства в майбутньому.

Проаналізуємо рентабельність підприємства за 2021-2023 рр. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз коефіцієнтів рентабельності ТОВ «Натурпро» за 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023	Відхилення			
				Абс, тис. грн.		Терм прир., %	
				2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
1. Коефіцієнт рентабельності капіталу = Чистий прибуток/Сума активів	0,02	0,01	0,06	- 0,016	0,05	- 63,77	537,78
2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу = Чистий прибуток/ВК	0,95	0,24	0,95	-0,71	0,71	- 74,39	288,85
3. Коефіцієнт рентабельності продаж = Валовий прибуток / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0,30	0,29	0,33	-0,01	0,04	-3,42	13,34
4. Коефіцієнт рентабельності діяльності = ЧП/ Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0,02	0,01	0,03	-0,01	0,02	- 65,07	355,95
5. Рентабельність інвестицій = ЧП / (ВК+Довгострокові кредити)	0,95	0,24	0,95	-0,71	0,70	- 74,39	288,85
6. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів = ЧП/Необоротні активи	0,72	0,19	1,07	-0,52	0,88	- 73,05	454,29
7. Коефіцієнт рентабельності оборотних активів = ЧП/Оборотні активи	0,03	0,01	0,06	- 0,016	0,05	- 63,52	542,51

У 2022 році у порівнянні з 2021 роком всі показники рентабельності зменшилися, що пов'язано зі зменшенням чистого прибутку, отриманого підприємством у 2022 році. Це негативна тенденція, але скоріш за все це пов'язано

з воєнними діями на території нашої країни. Але вже у 2023 році у порівнянні з 2022 роком всі показники рентабельності зросли, що є позитивною тенденцією і свідчить про те, що підприємство адаптувалося до ведення господарської діяльності в умовах війни.

На зниження величини коефіцієнту рентабельності активів у 2022 році могла вплинути рентабельність реалізованої продукції. Зниження коефіцієнту рентабельності операційної діяльності свідчить про падіння ефективності операційних витрат, пов'язаних з формуванням виробничої собівартості, загальногосподарським управлінням і збутовою діяльністю та іншими операційними витратами. Ці витрати безпосередньо беруть участь у виготовленні та реалізації продукції. Падіння коефіцієнтів рентабельності необоротних та оборотних активів демонструє зниження ефективності їхнього використання на підприємстві.

В табл. 2.6 представлено абсолютні показники фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.6

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства у 2021-2023 рр.

№ п/п	Показник	2021	2022	2023
1	Власний капітал	1810,2	3126,5	6024,05
2	Необоротні активи	2401,95	3942,7	5329,2
3	Довгострокові зобов'язання	0	0	0
4	Короткострокові кредити і позики	13767,5	18662,6	23636,65
5	Запаси	29851,6	35685	33627,1
	Розрахункові дані			
6	Власні оборотні кошти (с. 1 – с. 2)	-591,75	-816,2	694,85
7	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (с. 6 + с. 3)	-591,75	-816,2	694,85
8	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (с. 7 + с. 4)	13175,8	17846,4	24331,5
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (с. 6 – с. 5)	-30443	-36501	-32932
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних засобів і довгострокових кредитів і позик (с. 7 – с. 5)	-30443	-36501	-32932
11	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (с. 8 – с. 5)	-16676	-17839	-9295,6
12	Тип фінансової стійкості	{0, 0, 0}	{0, 0, 0}	{0, 0, 0}
13	Надлишок (+) або нестача (-) засобів на 1 грн. запасів (с. 11/с. 5), коп.	-0,5586	-0,4999	-0,2764

Із табл. 2.6 видно, що підприємство, яке аналізується, на протязі 2021-2023 років відносилось до підприємств кризового фінансового стану.

Таблиця 2.7

Типи фінансової стійкості підприємства

Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан
$ВОК - З \geq 0$	$ВОК - З < 0$	$ВОК - З < 0$	$ВОК - З < 0$
$ВОК + ДЗ - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ - З < 0$	$ВОК + ДЗ - З < 0$
$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З < 0$
{1, 1, 1}	{0, 1, 1}	{0, 0, 1}	{0, 0, 0}

Кризовий фінансовий стан указує на можливість банкрутства підприємства. Така ситуація свідчить про нездатність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Вона стає причиною неприпустимого фінансового стану в поточному періоді, що призводить до втрати фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі. Керівництву підприємства необхідно терміново з'ясувати причини такого стану, розробити заходи щодо відновлення фінансової стійкості. Необхідно спрямовувати дії на обґрунтування зменшення запасів і витрат, поповнення власних оборотних коштів, прискорення обертання капіталу в поточних активах.

Для доповнення визначення типу фінансової стійкості підприємства проаналізуємо відносні показники фінансової стійкості (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Відносні показники фінансової стійкості підприємства у 2021-2023 рр.

Показник	Рекомендоване значення	2021	2022	2023	Відхилення			
					Абс, тис. грн.		Терм прир., %	
					2022/2021	2023/2022	2022/2021	
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$; збільш.	0,026	0,037	0,061	0,011	0,024	42,3	65,0
Коефіцієнт фінансової залежності	≤ 2 ; зменш.	38,297	27,073	16,506	-11,224	-10,567	-29,3	-39,0
Коефіцієнт фінансового ризику	$\leq 0,5$; крит.-1	37,297	26,073	15,506	-11,224	-10,567	-30,1	-40,5

Продовження табл. 2.8

Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0; збільш.	-0,327	-0,261	0,115	0,066	0,376	-20,1	-144,1
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	-	0	0	0	0,000	0,000		
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,4	0	0	0	0,000	0,000		
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,6	0,027	0,038	0,064	0,012	0,026	40,7	68,4

Джерело: розраховано автором за даними звітності підприємства

Однією з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел засобів є коефіцієнт автономії, рівний частці власних коштів у загальному підсумку балансу. Нормативне обмеження цього показника оцінюється на рівні 0,5, тобто $KAB \geq 0,5$. Це означає, що зобов'язання підприємства можуть бути покриті його власними коштами. У 2021-2023 роках цей коефіцієнт мав значення нижче нормативного, що є негативною тенденцією, але на протязі періоду поступово збільшувався, що свідчить про покращення фінансової стійкості підприємства. Таким чином, у 2023 році підприємство стало більш фінансово стійким, більш стабільним і більш незалежним від зовнішніх кредиторів. З точки зору кредиторів, це збільшує гарантованість повернення підприємством своїх зобов'язань.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього коефіцієнта. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто втрату фінансової незалежності. На протязі всіх періодів цей показник мав таку ж саму тенденцію покращення, як і коефіцієнт автономії, хоча також не відповідав нормативному значенню.

Коефіцієнт фінансового ризику показує, скільки позикових коштів підприємство залучає на 1 грн. вкладених в активи власних коштів і характеризує

фінансову незалежність підприємства від залучення позикових коштів. Підприємства з низьким рівнем боргу мають нижчий рівень ризику, але менші можливості успішної діяльності. Зазвичай підприємства в умовах спаду економіки намагаються мати низький рівень боргу, але підвищують його при піднесенні економіки. Небезпечним для фінансової стабільності підприємства є велике значення цього показника (близько одиниці) за низької оборотності активів підприємства. На протязі всіх періодів, що аналізуються, цей показник не відповідав нормативному значенню і мав критичне значення.

На протязі всіх періодів, що аналізуються, коефіцієнт маневреності власного капіталу був менше 0, що є негативним в діяльності підприємства, оскільки для забезпечення гнучкості у використанні власних коштів необхідно, щоб коефіцієнт маневреності був достатньо високим.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень і коефіцієнт довгострокового залучення коштів на протязі 2021-2023 років дорівнював 0, оскільки підприємство на протязі цих років не мало довгострокових кредитів.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел у 2021-2023 роках також не відповідало нормативному значенню, а саме був значно нижчим.

Отже, підприємству необхідно постійно відслідковувати величину запасу фінансової стійкості, оскільки падіння чистого доходу більше, ніж на величину запасу фінансової стійкості приведе до збитковості підприємства, «проїдання» використовуваного капіталу, а надалі – і до можливого банкрутства.

Банкрутство характеризує реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, коли воно не в змозі задовольнити в установленій термін висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом.

Модель Альтмана представляє собою алгоритм оцінки загрози банкрутства неплатоспроможного підприємства, заснований на комплексному обліку найважливіших показників, що допомагають виявити кризовий фінансовий стан підприємства: рентабельність, леверидж, ліквідність, платоспроможність [10, с. 116]. Розрахунок моделі Альтмана здійснюється таким чином:

$$Z = 1,2 X_1 + 1,4 X_2 + 3,3 X_3 + 0,6 X_4 + X_5 \quad (2.1)$$

Де:

Z – інтегральний показник рівня загрози банкрутства;

X_1 – власний оборотний капітал/ загальну суму активів;

X_2 – нерозподілений прибуток/ загальну суму активів;

X_3 – чистий прибуток/ загальну суму активів;

X_4 – власний капітал/ зобов'язання;

X_5 – чиста виручка/ загальну суму активів.

Модель Спрінгейта передбачає розвиток інтегрального показника, за допомогою якого здійснюється оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом. Важливим є те, що точність даної моделі є досить високою і становить більше 90 % [3, с. 135]. Формула для розрахунку є наступною:

$$Z = 1,03 \times a + 3,07 \times b + 0,66 \times c + 0,4 \times d \quad (2.2)$$

де:

Z – інтегральний показник рівня загрози банкрутства;

a – робочий капітал / загальна вартість активів;

b – прибуток до сплати податків та процентів / загальна вартість активів;

c – прибуток до сплати податків / короткострокові зобов'язання;

d – обсяг продажу / загальна вартість активів.

Також вітчизняний економіст О. Терещенко розробив універсальну дискримінантну функцію, яка є найбільш оптимальною для діагностики ризику банкрутств українських підприємств, оскільки на його думку, оптимальна дискримінантна функція повинна враховувати всі складові фінансового стану: ліквідність, прибутковість, оборотність, структуру майна, капіталу тощо.

Вона має такий вигляд:

$$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6, \quad (2.3)$$

де X_1 – Cash Flow / зобов'язання;

X_2 – валюта балансу/ зобов'язання;

X_3 – чистий прибуток/ баланс;

X_4 – чистий прибуток/ виручка;

X_5 – виробничі запаси/ виручка;

X_6 – виручка/основний капітал.

Отримані результати після обрахунків можна інтерпретувати так:

- $Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство;

- $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага порушена, але за умови переходу підприємства на антикризове управління банкрутство йому не загрожує;

- $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

- $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом [1, с. 187].

Отже, за допомогою цих методів оцінки банкрутства проведений аналіз ймовірності банкрутства підприємства ТОВ «Натурпро» за 2023 рік. Розрахуємо інтегральний показник за моделлю Альтмана:

$$Z = 1,2 * 3002,4 / 113447,9 + 1,4 * 8331,8 / 113447,9 + 3,3 * 5702,3 / 8331,8 + 0,6 * 8481,8 / 104966,1 + 185312,8 / 113447,9 = 4,07. \quad (2.4)$$

Оскільки значення інтегрального показника перевищує 0, підприємство має низьку загрозу банкрутства.

Далі розрахуємо інтегральний показник за моделлю Спрінгейта:

$$Z = 1,03 * 3002,4 / 113447,9 + 3,07 * 7272,9 / 113447,9 + 0,66 * 7272,9 / 104966,1 + 0,4 * 185312,8 / 113447,9 = 0,92. \quad (2.5)$$

Оскільки значення інтегрального показника вище ніж 0,862, підприємство має середню ймовірність банкрутства.

Далі розрахуємо інтегральний показник за моделлю Терещенка:

$$Z = 1,5 * 11447,3 / 104966,1 + 0,08 * 113447,9 / 104966,1 + 10 * 5702,3 / 113447,9 + 5 * 5702,3 / 185312,8 + 0,3 * 31365,5 / 185312,8 + 0,1 * 185312,8 / 5479,4 = 4,34. \quad (2.6)$$

Оскільки значення інтегрального показника перевищує 2, ТОВ «Натурпро» вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство. Отримані значення демонструють, що підприємство ефективно керує своїми активами, зобов'язаннями та капіталом. Це дозволяє підприємству залишатись конкурентоспроможним навіть у складних економічних умовах.

Рекомендаціями для фінансової стратегії підприємства є:

1. Підтримка ліквідності. Зберігати достатній рівень обігових коштів для забезпечення оперативної діяльності.
2. Інвестиції в розвиток. Використовувати частину прибутку для розширення асортименту, модернізації виробництва та виходу на нові ринки.
3. Управління ризиками. Впровадити додаткові заходи з фінансового моніторингу для раннього виявлення потенційних загроз.

Отже, ТОВ «Натурпро» має високу фінансову стійкість, що дозволяє реалізувати амбітну стратегію розвитку. Орієнтація на зростання виробничих потужностей, розширення ринків збуту та зміцнення фінансових резервів гарантуватиме подальшу стабільність і конкурентоспроможність підприємства. Фінансовий стан та фінансова стійкість підприємства перебувають на достатньому рівні, проте орієнтація на позикові ресурси в якості джерел фінансування активів, до того ж, короткострокові, створюють додаткові ризики для фінансової стійкості підприємства.

2.3. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

Оборотний капітал є важливим елементом фінансових ресурсів підприємства, оскільки забезпечує його операційну діяльність та безперервність

виробничого циклу. Раціональне управління оборотним капіталом сприяє підтриманню фінансової стабільності, підвищенню платоспроможності та ефективності використання ресурсів. Неefективне управління цим видом капіталу може призвести до виникнення фінансових труднощів, що негативно вплине на загальний фінансовий стан підприємства.

ТОВ «Натурпро» реалізує системний підхід до управління оборотними активами, що враховує особливості його виробничо-господарської діяльності, ринкових умов та поточних викликів.

Оборотні активи ТОВ «Натурпро» включають:

1. Запаси – сировина, матеріали, готова продукція.
2. Грошові кошти та їх еквіваленти – кошти на рахунках у банках та в касі підприємства.
3. Дебіторська заборгованість – заборгованість покупців за реалізовану продукцію.
4. Інші оборотні активи – податкові кредити, короткострокові фінансові інвестиції.

Структура оборотних активів аналізується на регулярній основі з метою визначення оптимального співвідношення між їх складовими для підтримання операційної діяльності. В останні роки у структурі оборотних активів переважають запаси та дебіторська заборгованість, що є характерним для підприємств виробничої сфери.

Управління оборотними активами в ТОВ «Натурпро» здійснюється за такими етапами:

1. Планування потреби в оборотних активах. Планування ґрунтується на прогнозуванні обсягів виробництва, продажів та закупівель. У процесі планування враховуються сезонні коливання попиту, специфіка постачальників та умови зберігання запасів.
2. Організація закупівель і управління запасами. Для ефективного управління запасами ТОВ «Натурпро» використовує метод АВС-аналізу, що дозволяє визначити пріоритетні групи товарів для оптимізації обсягів закупівель.

Застосовується також система «точно в строк» для зниження витрат на зберігання сировини та готової продукції.

3. Управління дебіторською заборгованістю. Основним завданням є забезпечення своєчасного отримання платежів за реалізовану продукцію. Для цього впроваджено політику кредитного контролю, яка передбачає встановлення кредитних лімітів для покупців, диференційовані умови оплати та систематичний моніторинг стану заборгованості.

4. Контроль за використанням грошових коштів. Управління грошовими потоками здійснюється через бюджетування, що дозволяє планувати надходження та витрати коштів. Підприємство підтримує оптимальний рівень ліквідності для забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед постачальниками, працівниками та державою.

На рис. 2.5 наведена динаміка вартості оборотних активів ТОВ «Натурпро» за 2021-2023 рр.

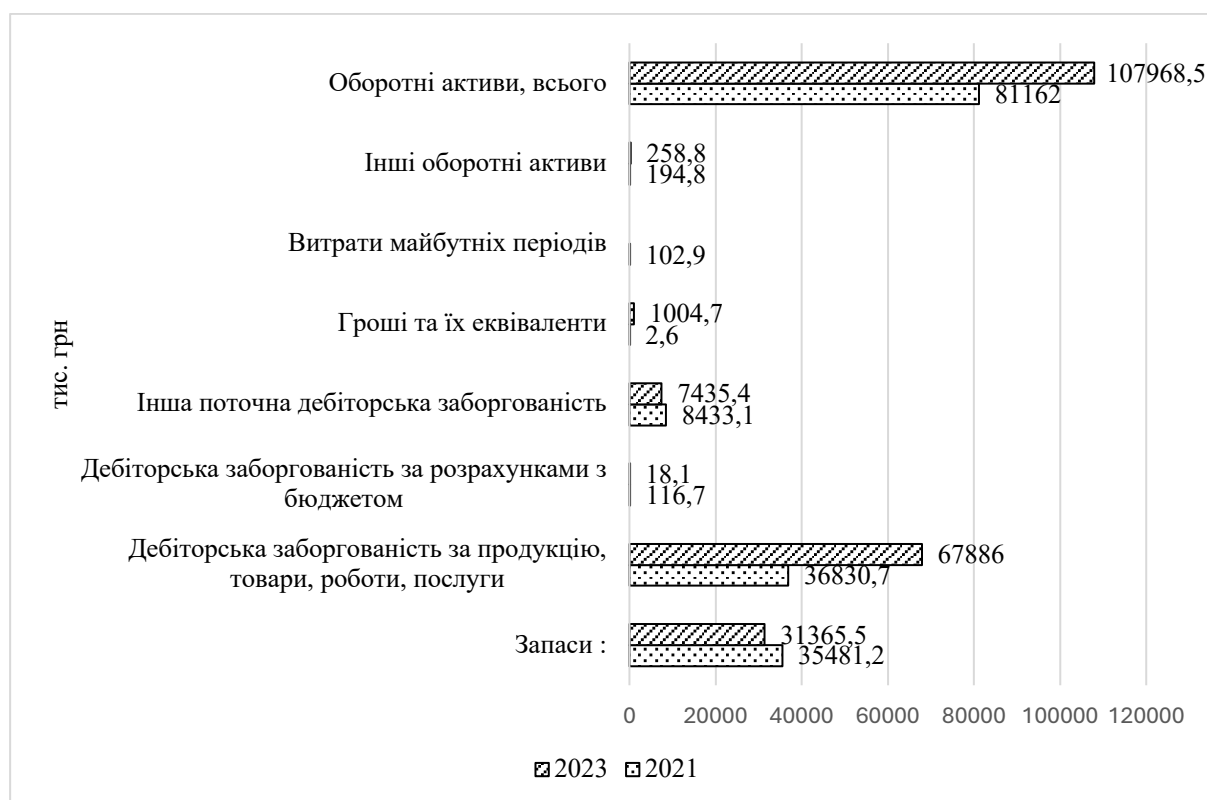
Рис. 2.5. Динаміка вартості оборотних активів ТОВ «Натурпро» за 2021-2023 рр.

Можна побачити, що за сумою оборотний капітал підприємства суттєво перевищує основний капітал. Порівняно з 2021 та 2022 р.р., у 2023 р. оборотний капітал ТОВ «Натурпро» зріс на 30%, що свідчить про орієнтацію підприємства на

розширення операційної діяльності. Наведемо порівняння структури оборотного капіталу ТОВ «Натурпро» за 2021 р. та за 2023 р. (рис. 2.6).

Найбільшу частку оборотного капіталу підприємства у 2021 р. склали запаси та дебіторська заборгованість. Підприємство тримало невелику частину грошових коштів на рахунках (лише 2%). Така орієнтація підприємства на надання товарів покупцям у борг може призвести до втрат з несплати боргів.

Можна побачити, що в 2023 р. ще більша частка оборотного капіталу ТОВ «Натурпро» – це дебіторська заборгованість, а частка запасів лише 29%. Це свідчить про нарощення боргів від покупців продукції, і це негативно може вплинути на фінансову стійкість. Також невисокою є ліквідність підприємства.

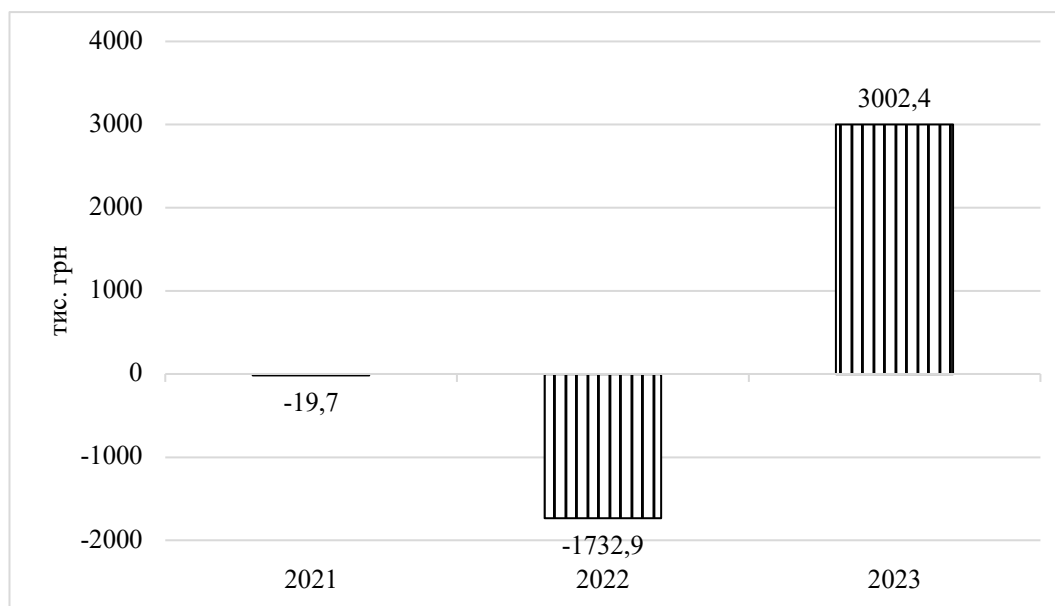

Рис. 2.6. Порівняння структури оборотного капіталу ТОВ «Натурпро» за 2021 та 2023 р.

На рис. 2.8 наведена динаміка власного оборотного капіталу ТОВ «Натурпро».

Таким чином, в 2023 р. власний оборотний капітал ТОВ «Натурпро» став додатним, і становив більш ніж 3 млн грн, хоча в 2021 р. становив -19,7 тис грн. Це

свідчить про більш активне нарощення оборотних активів, аніж поточних зобов'язань.

Рис. 2.8. Динаміка власного оборотного капіталу ТОВ «Натурпро», тис. грн

У табл. 2.9 представлено аналіз коефіцієнтів платоспроможності підприємства.

Таблиця 2.9

Динаміка коефіцієнтів платоспроможності ТОВ «Натурпро»

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	2021	2022	2023
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	ОА/ПЗ	[1÷2]	0,999	0,979	1,02
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ОА-3)/ПЗ	[0,5÷1]	0,57	0,55	0,73
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ГК/ПЗ	[0,2÷0,35]	0,00003	0,0008	0,009

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. При значенні коефіцієнта менше 1 підприємство має неліквідний баланс. Як бачимо, значення цього показника для підприємства протягом 2021-2023 рр. знаходилося на межі норми, але дещо збільшувалося з кожним роком.

Коефіцієнт швидкої ліквідності відображає прогностичні платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

Рекомендоване значення цього показника від 0,5 до 1. Розраховане значення коефіцієнта швидкої ліквідності для аналізованого підприємства свідчить про те, що дебіторська заборгованість складає незначну частку ліквідних коштів підприємства, а це, в свою чергу, вказує на виважену політику стосовно власних дебіторів. Цей показник у межах норми. Це свідчить про стабільний фінансовий стан досліджуваного підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує здатність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість, тобто показує, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може погасити в найближчий час. Нормативне значення цього показника знаходиться в межах $0,2 \div 0,35$. Значення цього показника протягом 2021-2023 рр. знаходилася значно нижче нормативного значення, цей показник з кожним роком збільшується, що є позитивною тенденцією, хоча він ще значно відхиляється від норми.

Недостатня сума поточних грошових коштів на рахунках підприємства може призвести до ряду проблем, які негативно впливають на його діяльність. Може виникнути нездатність оперативно покривати поточні зобов'язання, зокрема оплату рахунків постачальників, виплату заробітної плати, сплату податків і зборів, також можливе тимчасове зростання ризику неплатоспроможності, що може привести до судових позовів або стягнень. Також нестача грошових коштів на рахунках може спричинити нездатність придбати необхідні сировину та матеріали для виробництва через брак коштів, перебої у виробничих процесах, що призводить до зниження обсягів продукції чи послуг. Якщо основною частиною оборотного капіталу компанії є грошові кошти і еквіваленти грошових коштів, менший обсяг оборотного капіталу є допустимим. З іншого боку, якщо активи в основному складаються з відносно повільно конвертованих оборотних активів, то компанії буде потрібно більше оборотного капіталу.

В табл. 2.10 наведена динаміка показників ефективності управління оборотними активами ТОВ «Натурпро».

ТОВ «Натурпро» демонструє позитивну динаміку у сфері управління оборотними активами. Скорочення операційного, фінансового та виробничого

циклів, підвищення оборотності запасів і оборотних активів, а також зростання їх рентабельності свідчать про вдосконалення фінансового менеджменту та підвищення ефективності господарської діяльності. Водночас, зростання тривалості обороту дебіторської заборгованості потребує додаткової уваги для мінімізації фінансових ризиків.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ефективності управління оборотними активами ТОВ «Натурпро» за 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023	Відхилення, 2023-2021
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,1	1,4	1,7	0,6
Тривалість одного обороту оборотних активів	332,7	259,7	212,7	-120,0
Коефіцієнт оборотності запасів	1,8	2,2	4,0	2,2
Тривалість одного обороту запасів	207,7	163,5	91,9	-115,7
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,8	2,0	2,9	1,1
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	203,8	187,0	125,0	-78,8
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,4	3,0	2,7	0,3
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	151,0	122,5	133,7	-17,3
Рентабельність оборотних активів, %	2,1	0,9	5,3	3,2
Тривалість операційного циклу	358,7	286,0	225,7	-133,0
Тривалість фінансового циклу	154,9	99,0	100,7	-54,2
Тривалість виробничого циклу	207,7	163,5	91,9	-115,7

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

Також варто відзначити, що період виробничого, фінансового та операційного циклу у підприємства дорівнював або перевищував приблизно 100 днів, що свідчить про дуже значний термін виробництва, реалізації та отримання коштів від дебіторів. Це створює додаткові ризики, що в цей період підприємство може не отримати частину коштів від дебіторів, або частина продукції або буде зіпсована

при тривалому зберіганні, або втрачена внаслідок непередбачуваних операційних проблемах.

На основі аналізу показників ефективності управління оборотними активами ТОВ «Натурпро» за 2021–2023 рр. можна визначити ключові напрями їх удосконалення. Основна мета цих заходів – підвищення ефективності використання оборотних активів, оптимізація циклів оборотності та мінімізація фінансових ризиків, збільшення обсягів грошових коштів на рахунках підприємства. Заходи з удосконалення управління оборотними активами підприємства буде розглянуто в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями удосконалення управління оборотними активами

Оборотний капітал є ключовим ресурсом для забезпечення фінансової стабільності, ліквідності та прибутковості підприємства. Управління ним передбачає оптимізацію його структури, джерел фінансування та прискорення оборотності. Раціональне управління оборотним капіталом дозволяє підвищити конкурентоспроможність компанії, мінімізувати ризики та збільшити прибуток.

Однак наявність власного оборотного капіталу в обсягах, достатніх для покриття нормативних потреб, а також залучення кредитних або інших позикових ресурсів не є гарантією успішної діяльності підприємства. Важливо забезпечити ефективний і цільовий розподіл цих ресурсів відповідно до їх призначення.

Неефективне використання як власних, так і позикових оборотних коштів може проявлятися у різноманітних проблемах, таких як надлишкові запаси товарно-матеріальних цінностей та виробничих витрат, несвоєчасна оплата дебіторської заборгованості за товари, послуги та роботи, а також інші види заборгованості (наприклад, за претензіями чи розрахунками з підзвітними особами). Крім того, можуть виникати витрати, які перевищують доступні джерела фінансування, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

ТОВ «Натурпро» активно працює над прискоренням оборотності капіталу, приділяючи особливу увагу рефінансуванню дебіторської заборгованості як ключовому інструменту для вивільнення додаткових оборотних коштів. Рефінансування дебіторської заборгованості розглядається як дієвий спосіб оптимізації активів, що дозволяє перетворювати дебіторські зобов'язання на ліквідні ресурси, такі як грошові кошти або короткострокові фінансові інвестиції. До основних методів рефінансування належать факторинг, форфейтинг та облік векселів.

Реструктуризація товарної дебіторської заборгованості є комплексом заходів, орієнтованих на підвищення ліквідності та прибутковості підприємства.

Підтримання необхідного рівня ліквідності дає змогу своєчасно трансформувати дебіторську заборгованість у грошові ресурси без значних фінансових втрат. Збільшення прибутковості такої заборгованості, своєю чергою, сприяє зростанню доходів та зниженню витрат на її обслуговування, що позитивно впливає на фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства.

Аналіз показників використання оборотного капіталу на підприємстві ТОВ «Натурпро» виявив, що найбільшу частку серед оборотних активів займає дебіторська заборгованість за продукцію, товари та послуги. Це означає, що компанія очікує надходження коштів від клієнтів за вже надані товари чи послуги, однак ці суми ще не були сплачені на дату складання фінансового звіту. Значна частка такої заборгованості може свідчити про наявність проблем із відстроченими платежами з боку клієнтів, що негативно впливає на ліквідність та фінансову стабільність підприємства.

Перевіримо, як пов'язані між собою показники чистого прибутку та періоду обороту дебіторської заборгованості. Для проводимо аналіз кореляційного зв'язку між обсягом прибутку ТОВ «Натурпро» за кварталами та тривалістю обороту дебіторської заборгованості.

Результати розрахунків статистики для рядів із застосуванням методу найменших квадратів представлено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Статистичний аналіз зв'язку між обсягом прибутку ТОВ «Натурпро» та тривалістю обороту дебіторської заборгованості

Показник	Значення коефіцієнта
R	-0,8292
R ²	0,6876
F _(0,05;1;10)	22,01
F _{emp}	4,96
t _(0,05;10)	2,23
t ₁	-4,69
t ₀	5,43

На основі даних аналізу (табл. 3.1) робимо висновок, що тривалість обороту дебіторської заборгованості має обернений значущий зв'язок із обсягом чистого прибутку ($R = -0,8292$). Коефіцієнт детермінації $R^2 = 68,76\%$. Модель адекватна

даним спостережень $F_{emp} = 22,01 > F_{(0,05;1;10)} = 4,96$ і має значущі параметри $|t_1| = 4,69$, $t_0 = 5,43 > t_{(0,05;10)} = 2,23$. Тобто тривалість обороту дебіторської заборгованості є значущим фактором у формуванні показника чистого прибутку ТОВ «Натурпро».

Розраховано коефіцієнти регресії:

$$a_1 = -30,55, \quad a_0 = 4832,00$$

Отже, рівняння регресії має вигляд:

$$Y = 4832,00 - 30,55x.$$

Далі встановлено позитивний зв'язок між динамікою показника тривалості обороту дебіторської заборгованості та фактору часу (модель адекватна даним спостережень $F_{emp} = 26,92 > F_{(0,05;1;10)} = 4,96$ та має значущі параметри $|t_1| = 5,19$, $t_0 = 31,12 > t_{(0,05;10)} = 2,23$, $R^2 = 72,91\%$). Розраховано прогнозні значення тривалості обороту дебіторської заборгованості, на основі яких визначено прогноз чистого прибутку на наступний рік (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Прогноз чистого прибутку на основі тривалості періоду обороту дебіторської заборгованості

t	Період обороту дебіторської заборгованості, днів	Чистий прибуток, D, тис. грн.
13	112,4	1399
14	108,8	1509
15	105,2	1619
16	101,6	1729

Отже, доведено, що зберігання значних коштів у дебіторській заборгованості створює додаткові фінансові ризики для компанії, особливо з огляду на її розташування в економічно важливому регіоні України (Дніпропетровська обл.).

Для ТОВ «Натурпро» оптимальним методом рефінансування дебіторської заборгованості є факторинг. Цей інструмент дозволяє прискорити обіг оборотних коштів шляхом передачі права вимоги боргу фінансовій установі. Це не лише

забезпечує доступ до додаткового фінансування, а й мінімізує ризики, пов'язані з тривалим періодом повернення коштів.

Контроль за показниками оборотності дебіторської заборгованості здійснюється шляхом порівняння даних за поточний період із результатами попереднього року або інших звітних періодів. На основі отриманих результатів виявляються зміни, аналізуються їхні причини та проводиться якісна оцінка для прийняття відповідних управлінських рішень.

Зростання дебіторської заборгованості ТОВ «Натурпро» може свідчити про проблеми у врегулюванні платежів від покупців, і це може виявити вплив на платіжну здатність та збільшити ризик дебіторської заборгованості. Суттєве зменшення грошових коштів та їх еквівалентів вказує на низьку ліквідність, що створює збільшений ризик неспроможності вирішення поточних фінансових зобов'язань.

Таким чином, ТОВ «Натурпро» стикається з низкою важливих викликів, які потребують оперативного реагування та вдосконалення. Зростання обсягів виробничих запасів, незавершеного виробництва та труднощі з управлінням готовою продукцією й товарними залишками свідчать про недостатню ефективність управління запасами, що може негативно вплинути на фінансову стабільність підприємства. Додаткові ризики виникають через значну дебіторську заборгованість та скорочення обсягів грошових коштів, що погіршує платіжну дисципліну та ліквідність компанії. Зростання ризику знецінення запасів та складність у виконанні фінансових зобов'язань вимагають впровадження системного підходу до управління оборотним капіталом.

З огляду на це, підприємству необхідно розробити та впровадити ефективну стратегію управління оборотним капіталом. Основними напрямками повинні стати оптимізація запасів, поліпшення контролю за дебіторською заборгованістю та забезпечення достатнього рівня ліквідності. Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність використання ресурсів, мінімізувати фінансові ризики та підтримувати стійке зростання в умовах високої конкуренції на ринку.

Для подолання існуючих проблем доцільно зосередитися на стратегіях оптимізації використання оборотних активів, скорочення іммобілізації фінансових ресурсів у запасах та дебіторській заборгованості, а також на раціоналізації політики управління поточними фінансовими потребами.

Важливим фактором стане впровадження нових технологій, удосконалення виробничих процесів та методів управління, що сприятиме підвищенню загальної ефективності використання оборотного капіталу. Крім того, варто активно розглядати можливості залучення додаткових фінансових ресурсів, таких як факторинг або комерційні кредити, для забезпечення стабільної ліквідності підприємства та його фінансової стійкості.

30 жовтня 2024 р. в Україні розпочав роботу пілотний проєкт сервісу факторингу для малого та середнього бізнесу. Про це повідомляє пресслужба Міністерства економіки. Сервіс розроблений АТ «Прозорро.Продажі» за підтримки Мінекономіки та є частиною реалізації Стратегії розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 р. [4].

Він призначений для розв'язання проблеми касових розривів та надання малим і середнім підприємствам альтернативного джерела фінансування для операційної діяльності. Завдяки факторингу підприємці, які беруть участь у державних закупівлях, можуть швидко отримувати кошти без застави [4].

Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ) став учасником державної Програми «Доступний факторинг», що працює в рамках «Доступні кредити 5–7–9%» [29].

Фінансова підтримка суб'єктів господарювання за договорами факторингу передбачатиме компенсацію відсоткової ставки за факторинг на рівні до 13% річних.

ПУМБ як уповноважений фактор надаватиме факторингові послуги суб'єкту господарювання у розмірі до 95% дебіторської заборгованості. Однак сума фінансування не може перевищувати 150 мільйонів гривень, включаючи кошти, отримані за програмами «Доступні кредити 5–7–9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%» [29].

Взяти участь у програмі можуть мікро, малі та середні підприємства – резиденти України, що здійснюють постачання товарів, виготовлених українським товаровиробником, на умовах відстрочення платежу та в кого кінцевий бенефіціарний власник (контролер) є фізична особа – резидент України.

Враховуючи вищенаведене, рекомендується використовувати факторинг від АТ «ПУМБ», і передбачається, що це дозволить повернути приблизно 80% дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги. Проте доведеться сплатити банку суму в розмірі 4% від заборгованості, оскільки відсоток повної комісії за факторинг складатиме 14%, а за державною програмою можна буде компенсувати відсоткову ставку в розмірі 10%.

Також пропонується, щоб ТОВ «Натурпро» розміщало отримані кошти від операції факторингу в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), оскільки це дозволить підвищити ліквідність підприємства та збільшити інвестиційний дохід.

Військові облігації – цільові державні боргові цінні папери, призначені для запозичень на ринку задля фінансування потреб ЗСУ та держави в умовах війни. Виплати за таким облігаціями на 100% гарантуються державою, податки і збори з доходу за ними не стягуються (і це, на додаток до вищих ставок, – значна перевага ОВДП над банківськими депозитами). Номінальна вартість однієї гривневої облігації – близько 1 тис. грн, доларової – 1 тис. дол. США, євро – 1 тис. євро. Вкладаючись у такий інструмент, фізичні та юридичні особи отримують гарантований прибуток, а держава – гроші на поточні бюджетні витрати – передовсім, на потреби Сил оборони [25].

Основною альтернативою вітчизняних ОВДП для населення є розміщення тимчасово вільних коштів на депозит.

Вклавши кошти в ОВДП наприкінці 2024 р., ТОВ «Натурпро» матиме змогу отримати додатково в середньому 15% річних від вкладень на термін до 1 року та 17% річних на термін більше ніж 2,5 років.

Вкладення підприємства в ОВДП можуть мати кілька переваг для збільшення інвестиційного доходу та удосконалення управління оборотними активами:

1. Збільшення інвестиційного доходу. ОВДП забезпечують стабільний дохід у вигляді процентних виплат (купонів), що може бути привабливим для підприємств, які шукають способи диверсифікації своїх фінансових активів. Оскільки державні облігації зазвичай мають низький ризик дефолту, вони дозволяють підприємствам отримувати дохід з мінімальним рівнем ризику.

2. Ліквідність. ОВДП є досить ліквідними активами, що дозволяє підприємству швидко перетворювати їх на готівку при необхідності. Це особливо важливо для управління оборотними активами, оскільки підприємство може забезпечити собі доступ до коштів у разі потреби, не втрачаючи значних сум на транзакціях.

3. Удосконалення управління оборотними активами. Вкладення в ОВДП можуть допомогти підприємству оптимізувати структуру своїх оборотних активів. Замість зберігання великих сум у готівці або в менш ліквідних активах, компанія може збільшити ефективність використання коштів, спрямовуючи їх в ОВДП, що мають стабільний дохід і зберігають високу ліквідність.

4. Зниження ризику інфляції. ОВДП можуть стати захистом від інфляційних ризиків, оскільки можуть приносити доходи, що перевищують рівень інфляції, що дає підприємству додаткову фінансову стабільність.

5. Податкові пільги. Відсотки по ОВДП звільнені від оподаткування, що ще більше підвищує привабливість таких вкладень для підприємства.

6. Диверсифікація портфеля. Вкладення в державні облігації дозволяють підприємству диверсифікувати свої інвестиційні портфелі, що зменшує ризики, пов'язані з коливанням цін на інші активи.

Таким чином, вкладення підприємства в ОВДП можуть стати важливим інструментом для підвищення ефективності управління оборотними активами та збільшення інвестиційного доходу.

У підсумку зазначимо, що аналіз показав, що ключовими проблемами є значна частка дебіторської заборгованості, низький рівень ліквідності та ризики, пов'язані з іммобілізацією фінансових ресурсів у запасах. Для вирішення цих

питань підприємству рекомендовано впроваджувати стратегії оптимізації оборотного капіталу, зокрема через використання факторингових послуг.

Залучення факторингу, зокрема в межах державної програми «Доступний факторинг», забезпечить прискорення обігу капіталу, зниження ризиків дебіторської заборгованості та зростання ліквідності. Отримані кошти доцільно інвестувати в ОВДП, що дозволить підприємству отримати гарантований дохід та підтримати фінансову стабільність.

3.2. Розрахунок економічного ефекту від впровадження запропонованих заходів

В умовах динамічного розвитку ринкової економіки та посилення конкуренції ключовою складовою ефективного управління підприємством є впровадження заходів, спрямованих на підвищення його конкурентоспроможності та економічної стійкості. Проте будь-які інновації чи зміни в діяльності підприємства потребують детальної оцінки їх економічної доцільності, що дозволяє визначити, наскільки ефективними є запропоновані заходи з точки зору витрат і отриманих результатів.

Станом на кінець 2023 р. ТОВ «Натурпро» мало на балансі дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги на суму 67886 тис. грн. Відповідно, сума, яку може отримати ТОВ «Натурпро» від проведення операції факторингу, складе:

$$\text{Отримана сума від факторингу} = 67886 * 0,8 = 54308,8 \text{ тис.грн} \quad (3.1)$$

Отже, підприємство може конвертувати частину дебіторської заборгованості (80%) в гроші та їх еквіваленти в сумі 54,3 млн грн. Решта суми залишиться в дебіторській заборгованості. Також доведеться сплатити АТ «ПУМБ» комісію за факторинг в розмірі 4%. Ця сума складе:

$$\text{Комісія за факторинг} = 54308,8 * 0,04 = 2172,35 \text{ тис.грн} \quad (3.2)$$

Отже, ТОВ «Натурпро» доведеться сплатити за факторинг комісію в розмірі 2,1 млн грн. Проте вигода від даної операції полягатиме в тому, що вивільнені кошти можна буде розмістити в якості інвестицій в ОВДП на різний строк. Сума вільних коштів за вирахуванням комісії за факторинг складе 52136,45 тис. грн. Якщо цю суму розподілити порівну між вкладенням у короткострокові ОВДП під 15% річних та довгострокові під 17% річних, можна отримати в середньому дохідність на рівні 16% річних та високу ліквідність інвестицій, оскільки можна продати ОВДП у будь-який робочий день з невеликою втратою відсотку. Розрахуємо дохідність інвестицій в ОВДП за рік при реалізації такого заходу:

$$\text{Дохід від інвестицій} = 52136,45 * 0,16 = 8341,83 \text{ тис.грн} \quad (3.3)$$

Отже, від інвестицій в ОВДП вивільнених коштів від факторингу ТОВ «Натурпро» зможе отримати приблизно 8,34 млн грн за перший рік інвестування. Це суттєво перевищує оплату комісії за факторинг, а тому прибуток від даного запропонованого заходу складатиме:

$$\text{Прибуток від заходу} = 8341,83 - 2715,44 = 5626,39 \text{ тис.грн} \quad (3.4)$$

В табл. 3.3 наведено розрахунок економічного ефекту від реалізації запропонованих заходів.

Таким чином, від заходу застосування факторингу з пільговою програмою та подальшим інвестуванням вивільнених коштів в ОВДП, ТОВ «Натурпро» матиме змогу отримати додатковий прибуток до оподаткування в розмірі 5,6 млн грн. Відповідно, додатковий чистий прибуток (за вирахуванням податку на прибуток в розмірі 18%) складе 4613,64 тис. грн.

Таблиця 3.3

**Економічний ефект від реалізації запропонованих заходів
ТОВ «Натурпро»**

Найменування заходу	Ефект від впровадження	Розрахунок
Факторинг дебіторської заборгованості	Збільшення додаткового доходу	$54308,8 - 2172,35 = 52136,45$ тис. грн
Інвестування прибутку від факторингу у ОВДП	Збільшення чистого прибутку	$8341,83 - 2715,44 - 18\% = 4613,64$ тис. грн

Для порівняння, за 2023 р. чистий прибуток ТОВ «Натурпро» склав 5,7 млн грн, і такий результат буде фактором суттєвого підвищення рівня фінансової стабільності підприємства та знизить ризики можливого банкрутства, підвищить рівень абсолютної ліквідності, оскільки в дебіторській заборгованості, яка не приносить додаткового доходу, не буде накопичено таку суттєву частку активів.

В табл. 3.4 наведено проектний «Звіт про фінансові результати» ТОВ «Натурпро» на плановий рік.

Таблиця 3.4

Проектний «Звіт про фінансові результати» ТОВ «Натурпро», тис. грн.

Статті звіту про фінансові результати	2023	Плановий рік	Ефект від впровадження (+,-)
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	185 312,8	185 312,8	0,0
Інші операційні доходи	5 395,4	5 395,4	0,0
Інші доходи	87,2	8 429,0	8 341,8
Разом доходи	190 795,4	199 137,2	8 341,8
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-124 515,4	-124 515,4	0,0
Інші операційні витрати	-56 376,1	-56 376,1	0,0
Інші витрати	-2 631,0	-2 631,0	0,0
Разом витрати	-183 522,5	-183 522,5	0,0
Фінансовий результат до оподаткування	7 272,9	12 899,3	5 626,4
Податок на прибуток	-1 570,6	-2 583,4	-1 012,8
Чистий прибуток (збиток)	5 702,3	10 315,9	4 613,6

В активі балансу відбудеться скорочення статті дебіторська заборгованість за

рахунок використання послуги факторингу на суму -52 136,5 тис. грн. Вивільнені кошти будуть відображені через зростання статті грошові кошти +52 136,5 тис. грн.

Вивільнені кошти будуть розподілені порівну та спрямовані на вкладення в ОВДП. Відповідно, в активі балансу відбудеться скорочення статті грошових коштів -52 136,5 тис. грн. та зростання статей інші фінансові інвестиції +26 068,2 тис. грн. та поточні фінансові інвестиції +26 068,2 тис. грн. Отриманий у результаті інвестування додатковий прибуток відобразиться у статті нерозподілений прибуток пасиву балансу +4 613,6 тис. грн. та у статті грошові кошти +4 613,6 тис. грн. активу балансу. В табл. 3.5 наведено проектний «Баланс» ТОВ «Натурпро» на плановий рік.

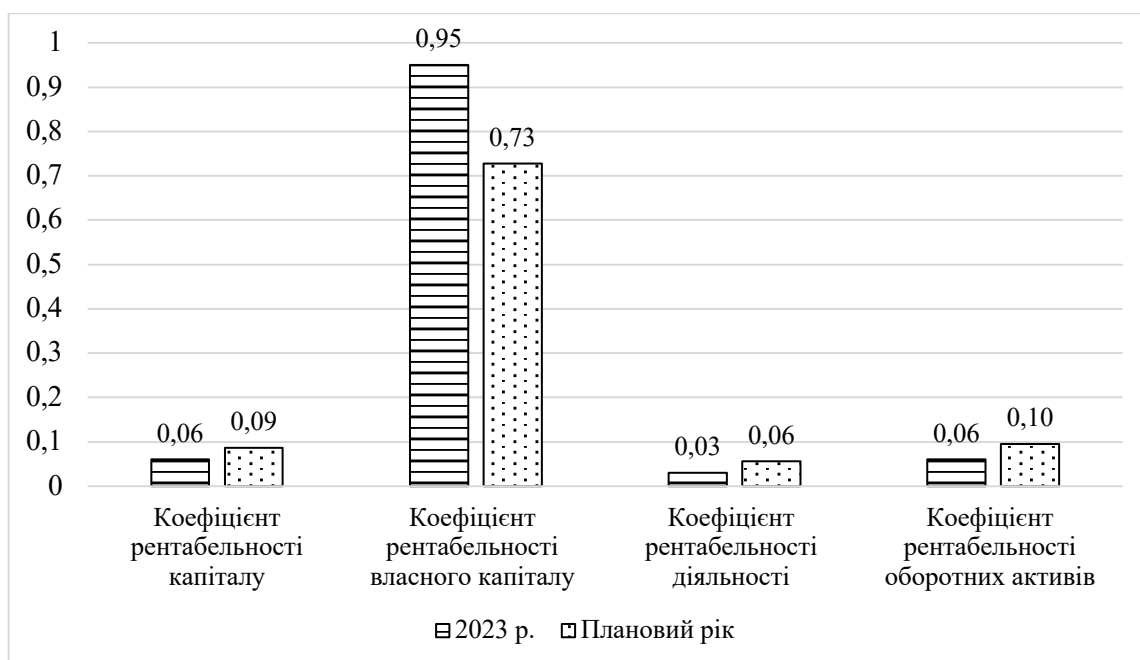
Таблиця 3.5

Проектний «Баланс» ТОВ «Натурпро», тис. грн.

Статті балансу	2023	Плановий рік	Ефект від впровадження (+,-)
Необоротні активи	5 479,4	31 547,6	26 068,2
у т.ч. інші фінансові інвестиції	0,0	26 068,2	26 068,2
Запаси	31 365,5	31 365,5	0,0
Дебіторська заборгованість	75 339,5	23 203,1	-52 136,5
Поточні фінансові інвестиції	0,0	26 068,2	26 068,2
Гроші та їх еквіваленти	1 004,7	5 618,3	4 613,6
Інші оборотні активи	258,8	258,8	0,0
Всього активів	113 447,9	118 061,5	4 613,6
Власний капітал	8 481,8	13 095,4	4 613,6
У т.ч. нерозподілений прибуток	8 331,8	12 945,4	4 613,6
Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	0,0
Поточні зобов'язання	104 966,1	104 966,1	0,0
Всього пасивів	113 447,9	118 061,5	4 613,6

Також варто розрахувати ефективність запропонованих заходів, яка проявлятиметься в коефіцієнтах рентабельності (рис. 3.1).

Отже, ТОВ «Натурпро» зможе покращити свої показники рентабельності після реалізації таких заходів, як факторинг дебіторської заборгованості та подальше інвестування вивільнених коштів в ОВДП. Зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу пояснюється тим, що чистий прибуток зросте менш суттєво порівняно з попереднім роком, аніж власний капітал. Проте, з огляду на прогноз, ТОВ «Натурпро» зможе підвищити свою фінансову стійкість.

Рис. 3.1. Порівняння коефіцієнтів рентабельності ТОВ «Натурпро» до впровадження заходів та після

Також порівнюємо показники ефективності управління оборотними активами ТОВ «Натурпро» до впровадження запропонованих заходів та після (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Порівняння показників ефективності управління оборотними активами ТОВ «Натурпро» до впровадження заходів з удосконалення управління оборотними активами та після

Показник	2023 р.	Плановий рік	Відхилення, +/-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,5	8,0	5,5
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	148	46	-102,7
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,7	1,8	0,1
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	213	203	-9,7
Тривалість операційного циклу, днів	210	107	-103,0

Джерело: розраховано автором

Впровадження заходів з удосконалення управління оборотними активами мало суттєвий позитивний вплив на діяльність ТОВ «Натурпро». Найважливіші зміни є такими:

1. Збільшення коефіцієнтів обіговості дебіторської заборгованості та оборотних активів, що свідчить про швидший оборот ресурсів.
2. Значне скорочення тривалості одного обороту дебіторської заборгованості та оборотних активів.
3. Скорочення тривалості операційного циклу, що позитивно впливає на фінансову стійкість і ліквідність підприємства.

Отримані нами результати вказують на підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «Натурпро» та доцільність використання послуги факторингу дебіторської заборгованості та подальшим інвестуванням вивільнених коштів в ОВДП. Це допоможе оптимізувати структуру оборотних активів підприємства, а також збільшити прибутковість та ліквідність, що є головними критеріями ефективності використання оборотних активів.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети, у роботі розроблено напрями підвищення ефективності використання активів ТОВ «Натурпро» в умовах воєнного стану.

У першому розділі визначено поняття, склад і структуру оборотних активів, досліджено джерела формування оборотного капіталу та охарактеризовано показники ефективності використання оборотним капіталом. У другому розділі наведено організаційно-економічну характеристику ТОВ «НАТУРПРО», проведено аналіз фінансового стану ТОВ «НАТУРПРО» та проаналізовано ефективність використання оборотних активів підприємства.

У третьому розділі наведено пропозиції щодо напрямів удосконалення управління оборотними активами ТОВ «НАТУРПРО» та розраховано економічний ефект від впровадження запропонованих заходів.

Провівши дослідження, нами було визначено такі аспекти.

Оборотний капітал є основою ефективного функціонування підприємства, забезпечуючи безперервність виробничих та комерційних процесів. Він включає всі короткострокові активи підприємства, які беруть участь у виробничому циклі, змінюючи свою форму від грошової до виробничої та товарної, і повертаються у грошовій формі. Різноманітність підходів до трактування поняття оборотного капіталу відображає його багатоаспектну природу, що поєднує матеріальні, фінансові та економічні характеристики. Уміння ефективно управляти оборотним капіталом є ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості підприємства, його конкурентоспроможності та здатності до розвитку в динамічних ринкових умовах.

Джерела формування оборотного капіталу відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та ефективності господарської діяльності підприємства. Аналізуючи їх різноманітність, можна дійти висновку, що оптимальне поєднання власних і залучених коштів є запорукою підтримки безперервного кругообігу ресурсів та збереження фінансової стабільності.

Власні джерела забезпечують підприємству фінансову незалежність і сталість, тоді як залучені ресурси, зокрема кредити та кредиторська заборгованість, дозволяють оперативно реагувати на зміну ринкових умов і тимчасові потреби у фінансуванні. Важливим аспектом є раціональне планування, контроль за ефективністю використання оборотного капіталу та дотримання принципів самостійності, коригування нормативів і розумного фінансування.

Таким чином, формування оборотного капіталу потребує збалансованого підходу, що враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори. Вибір джерел фінансування має бути адаптованим до специфіки діяльності підприємства та динаміки ринкового середовища, з метою мінімізації ризиків і максимізації економічної ефективності.

Ефективне використання оборотного капіталу є критично важливим для фінансової стійкості підприємства, незалежно від його галузевої належності. Швидкість обігу оборотних коштів безпосередньо впливає на фінансові результати, тоді як їх недостатність або надлишок може призводити до відповідних ризиків чи додаткових витрат. Оптимізація управління оборотними активами дозволяє забезпечити безперебійний виробничий процес, покращити ліквідність і скоротити операційний цикл. Показники оборотності, періоду обігу та коефіцієнти завантаження оборотних коштів є ключовими інструментами для аналізу ефективності їх використання та виявлення проблемних аспектів.

Аналіз фінансового стану ТОВ «Натурпро» за 2021–2023 рр. засвідчив наявність як позитивних, так і негативних тенденцій. Серед позитивних моментів варто виділити значне зростання чистого доходу від реалізації продукції, валового прибутку та підвищення ефективності використання основних засобів у 2023 р. Крім того, підприємство змогло адаптуватися до складних умов, що підтверджується зростанням показників рентабельності у 2023 р. порівняно з попередніми роками.

Однак, фінансовий стан ТОВ «Натурпро» залишається кризовим. Значний знос основних засобів, низька забезпеченість власними оборотними коштами та високий рівень залежності від короткострокових кредитів свідчать про необхідність

посилення фінансової стійкості. Негативна динаміка таких показників, як нестача власних оборотних коштів та надлишок основних джерел покриття запасів, підкреслює загрози для стабільної роботи підприємства у майбутньому.

Таким чином, для поліпшення фінансового стану ТОВ «Натурпро» доцільно звернути увагу на оптимізацію витрат, підвищення ефективності використання активів та зниження залежності від зовнішнього фінансування.

Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Натурпро» показав, що підприємство здійснює системний підхід до управління цими активами, що дозволяє забезпечити стабільність та розвиток операційної діяльності. Протягом 2021-2023 рр. спостерігається позитивна динаміка: зростання оборотного капіталу, підвищення оборотності активів, зниження тривалості виробничого і операційного циклів, що свідчить про покращення фінансового управління.

Однак зростання дебіторської заборгованості потребує уваги, оскільки її збільшення може негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства. Також варто врахувати високі терміни циклів, що збільшує ризики, пов'язані з тривалим оборотом коштів і запасів.

Для подальшого підвищення ефективності управління оборотними активами, підприємству необхідно вжити заходів щодо оптимізації кредитної політики, зниження термінів обігу дебіторської заборгованості та збільшення ліквідних коштів на рахунках, що дозволить зменшити фінансові ризики і забезпечити стійкий розвиток.

Оптимізація використання оборотних коштів є критично важливою для підвищення ліквідності підприємства та мінімізації фінансових ризиків. Особлива увага повинна бути приділена дебіторській заборгованості, яка є основним компонентом оборотних активів, оскільки її значний обсяг може негативно впливати на платіжну дисципліну та фінансову стабільність.

Кореляційно-регресійний аналіз зв'язку чистого прибутку та тривалості обороту дебіторської заборгованості показав, що між зазначеними показниками

існує обернений тісний зв'язок, розраховано прогноз обсягів чистого прибутку на основі тривалості обороту дебіторської заборгованості.

Запропоновані методи рефінансування, зокрема факторинг, дозволяють підприємству зменшити фінансові ризики та прискорити обіг капіталу. Крім того, розміщення вільних коштів у державні облігації внутрішньої позики (ОВДП) є перспективним інструментом для підвищення ліквідності та забезпечення стабільного інвестиційного доходу.

Впровадження комплексної стратегії, яка включає оптимізацію запасів, поліпшення контролю за дебіторською заборгованістю та диверсифікацію джерел фінансування, дозволить підприємству не лише знизити фінансові ризики, а й забезпечити стійке зростання в умовах економічної нестабільності.

У результаті проведених розрахунків можна зробити висновок, що впровадження заходів, спрямованих на удосконалення управління оборотними активами, таких як факторинг дебіторської заборгованості та інвестування вивільнених коштів в ОВДП, дозволить ТОВ «Натурпро» досягти значного економічного ефекту.

Зокрема, підприємство може отримати додатковий прибуток у розмірі 5,5 млн грн до оподаткування, що значно покращить його фінансову стійкість та знизить ризики банкрутства.

Впровадження таких заходів також сприятиме підвищенню ефективності управління оборотними активами, збільшенню ліквідності та рентабельності, що позитивно позначиться на загальному фінансовому стані підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Башнянин Г. І., П. Ю. Лазур, В. С. Медведєв.* Загальна економічна теорія. Спеціальна економічна теорія Ч. 1; Ч. 2. Київ: Ніка-Центр ; Ельга, 2002. 527 с.
2. *Бондаренко О. М.* Методика проведення аудиту. Формування та списання дебіторської та кредиторської заборгованості. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 7. С. 10-13.
3. *Бондарчук Н. В.* Модель аналізу дебіторської заборгованості: основні показники. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3(2). С. 170-177.
4. В Україні запустили сервіс факторингу для малого та середнього бізнесу / Liga Zakon. URL: https://biz.ligazakon.net/news/231573_v-ukran-zapustili-servs-factoringu-dlya-malogo-ta-serednogo-bznesu (дата звернення: 11.12.2024).
5. *Ватченко, Б., Шаранов, Р.* Антикризове управління підприємством в умовах війни Економічний простір, (182), С. 38-43.
6. *Вербицька В.І., Надвіренко А.Д.* Управління оборотним капіталом підприємства. Обліково-аналітичний та економіко-фінансовий інструментарій управління сучасним підприємством: міжнародний досвід: збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції Харків: ХНАДУ, 2022. С. 80-85.
7. *Ганін В. І.* Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх досконалення. Молодий вчений. 2019. № 11(1). С. 119-123.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 19.11.2024).
9. *Демченко Т. А.* Дослідження основних концепцій оцінки активів. Актуальні проблеми економіки. 2016. №3(57). С. 97–102.
10. *Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Голик Д. В.* Оптимізація структури оборотних активів підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Випуск 1 (12). С. 289-293.

11. *Доля В.В., Косарева І.П.* Фінансове планування та прогнозування як основа фінансової стійкості підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. Випуск 3(14). с. 382-386.

12. *Донін Є.О.* Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1. С. 75—85.

13. *Дяченко К. С., Хорєва А. Ю.* Методичні підходи до оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.

14. *Економіка торговельного підприємства: навч. посібник / Н.А. Мазур, І.В. Семенець, І.А. Лопашук.* Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 192 с.

15. *Загородній А. Г., Вознюк Г. Л.* Фінансово-економічний словник. 3-є вид., доп. та перероб. Львів: Вид-во Львівської Політехніки, 2011. 844 с.

16. *Зардова Я. В.* Науково-методичні підходи до специфіки класифікації оборотних активів підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 100-106.

17. *Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Антонюк О.П., Величко О.М.* Сучасні аспекти фінансового аналізу оборотних активів підприємства // *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13, вип. 3. С. 46-55.

18. *Лебедєва А.М.* Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства. *Наукові праці ОІФ. Економічні науки*. 2015. Випуск 1. С. 67-76.

19. *Мацьків В.В.* Методичний інструментарій оцінювання фінансового забезпечення підприємства. *Економічний дискурс*. 2018. № 4. С. 54–63.

20. *Мордань Є. Ю., Сумченко А. О.* Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. С. 24-34.

21. *Мулик Т. О.* Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 69–78

22. *Носирев О.О.* Формування механізму управління оборотним капіталом промислового підприємства у кризових умовах господарювання. Вісник НТУ «ХП»(економічні науки). 2020. № 5. С. 93-97.

23. *Носов П. Л.* Сучасна класифікація оборотних активів. Економіка і держава. 2014. № 7. С. 43–46.

24. *Орлова В. К., Кафка С. М., Степанюк О. С.* Питання оборотності активів та її оцінки. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Івано-Франківськ, 11-12 квіт. 2019 р. Івано-Франківськ, 2019. С. 249–251.

25. Офіційний веб-сайт порталу «Мінфін». URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 11.12.2024).

26. Офіційний веб-сайт ТОВ «Натурпро». URL: <http://naturpro.org/> (дата звернення: 19.12.2024).

27. *Педченко Н.С.* Теоретико прикладний аспект забезпечення результативності стратегії фінансування оборотного капіталу підприємства. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2020. № 4. 6-14 с.

28. *Поддєрьогін А.М., Невмержицький Я.І.* Ефективність управління грошовими потоками підприємства. Фінанси України. 2015. № 11. С. 119-127.

29. ПУМБ долучився до державної Програми «Доступний факторинг 5-7-9». Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/amp/2024/12/17/141796229/> (дата звернення: 11.12.2024).

30. *Радіонова О., Радіонова Р.* Методологія нормування, ризику й надійності забезпечення запасами й оборотними коштами. Фінансовий бізнес. 2019. № 5. С. 15-35.

31. *Сакун О.С., Щур Р.І., Мацьків В.В.* Фінансові аспекти підтримки бізнес-сектору України в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. Вип. 18. Т. 1. С.50-60

32. *Степанюк О.С.* Економічна сутність оборотного капіталу як об'єкта управління та оцінювання. Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства. 2019. С. 195-196.

33. *Сусліков С. В., Жмілька Л. А.* Методологічні основи управління оборотними коштами підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. 2018. Вип. 9. Ч. 6. С. 121-124.

34. *Ткачук, Л. М. Чень Вендя.* Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1

35. *Тютюнник Я. В.* Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. Економіка та держава. 2021. № 4. С. 157–162.

36. Управління фінансами підприємств : підручник / І.О. Бланк, Г.В. Ситник, В.С. Андрієць. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.

37. Фінанси підприємств: навч. посібник за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.

38. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с

39. Фінансова звітність ТОВ «Натурпро» за 2021-2023 рр.. URL: https://clarity-project.info/edr/39356648/quarterly-finances?current_year=2022&current_month=3 (дата звернення: 12.11.2024).

40. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Васьківська К. В., Сич О. А. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.

41. Фінансовий менеджмент: підручник / О. В. Кнейслер, О. Р. Квасовський, О. Ю. Ніпіаліді; за ред. д-ра екон. наук, професора Кнейслер О. В. Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», 2018. 478 с.

42. *Хаустова І. Є.* Актуальні проблеми управління оборотними активами підприємства. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». 2018. № 19 (1295). С. 64-67.

43. *Цуркан І. М., Калюжна В. С.* Математичні методи та моделі в управлінні оборотним капіталом підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 25–29.

44. *Чупілко Т. А.* Математична модель оптимізації оборотного капіталу торгового підприємства. Збірник наукових праць Дніпродзержинського державного технічного університету. 2016. Вип. 1. С. 113-117.

45. *Яскал І. В.* Комплексний аналіз ефективності використання оборотного капіталу промислового підприємства. Економічний аналіз. 2018. Т. 28, № 3. С. 225-232.

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс ТОВ «НАТУРПРО» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Актив	Код рядка	2021	2022	2023
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	24,2	-	-
- первісна вартість	1001	26,4	26,4	-
- накопичена амортизація	1002	(2,2)	(26,4)	-
Незавершене будівництво	1005	20,9	877,1	-
Основні засоби:	1010	2 661,3	3 507,1	4 682,6
- первісна вартість	1011	6 533,7	9 415,5	12 401,9
- знос	1012	(3 872,4)	(5 908,4)	(7 719,3)
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	796,8	796,8
Інші необоротні активи	1090		--	-
Усього за розділом I	1095	2 706,4	5 181,6	5 479,4
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	35 481,2	35 888,7	31 365,5
У тому числі готова продукція	1103	13 124,0	17 301,5	16 515,6
Поточні біологічні активи	1110	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги:	1125	36 830,7	37 861,3	67 886,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	116,7	171,2	18,1
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	8 433,1	5 314,1	7 435,4
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти:	1165	2,6	134,6	1 004,7
Витрати майбутніх періодів	1170	102,9	123,1	-
Інші оборотні активи	1190	194,8	746,8	258,8
Усього за розділом II	1195	81 162,0	80 239,8	107 968,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				
Баланс	1300	83 868,4	85 421,4	113 447,9

Продовження додатку А

Пасив	Код рядка	2021	2022	2023
I. Власний капітал				
Статутний капітал				
Пайовий капітал	1400	150,0	150,0	150,0
Додатковий вкладений капітал	1410	-	-	-
Резервний капітал	1415	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2 536,7	3 298,7	8 331,8
Неоплачений капітал	1425	-	-	-
Усього за розділом I	1495	2 686,7	3 448,7	8 481,8
II. Довгострокові зобов'язання				
III. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1600	18 192,6	19 132,6	28 140,7
Поточна заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-
товари, роботи, послуги	1615	34 814,9	41 052,1	42 629,0
розрахунками з бюджетом	1620	256,9	298,5	797,7
У тому числі з податку на прибуток	1621	95,4	200,1	521,7
розрахунками зі страхування	1625	84,5	135,9	66,4
розрахунками з оплати праці	1630	212,8	321,0	298,5
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	27 620,0	21 032,6	33 033,8
Усього за розділом III	1695	81 181,7	81 972,7	104 966,1
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу				
Баланс	1900	83 868,4	85 421,4	113 447,9

Додаток Б

Звіт про фінансові результати ТОВ «НАТУРПРО» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	89 040,7	112 112,7	185 312,8
Інші операційні доходи	2120	2 313,6	890,3	5 395,4
Інші доходи	2240	-	-	87,2
Разом доходи	2280	9 354,3	113 003,0	190 795,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(62 354,7)	(80 132,1)	(124 515,4)
Інші операційні витрати	2180	(25 826,4)	(31 087,8)	(56 376,1)
Інші витрати	2270	(992,0)	(661,0)	(2 631,0)
Разом витрати	2285	(89 173,1)	(111 880,9)	(183 522,5)
Фінансовий результат до оподаткування	2290	2 181,2	1 122,1	7 272,9
Податок на прибуток	2300	(460,7)	(360,1)	(1 570,6)
Чистий прибуток (збиток)	2350	1 720,5	762,0	5 702,3